

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Diplomová práce

**PASTORAČNÍ A SOCIÁLNÍ ČINNOST
VE VĚZENÍ**

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála

Autor práce: Petr Švehla

Studijní obor: Pastorační asistent

Ročník: VI.

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Teologickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

25. 4. 2008

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu PhDr. Jaroslavu Hálovi za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji všem vězeňským duchovním, kteří mi sdělili své zkušenosti a poznatky.

OBSAH

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1
OBSAH	4
ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Moderní evropské trendy ve vězeňství	8
1.1 Úvod do problematiky.....	8
1.2 Evropské vězeňství	9
1.3 Skandinávská inspirace.....	9
1.4 Velká Británie	14
1.5 Francie	17
1.6 Německy mluvící země	18
1.7 Česká republika.....	21
2. Poslání a úkoly vězeňské duchovní péče	24
2.1 Smysl duchovní služby.....	27
2.2 Realizace duchovní služby	27
2.3 Církev působící v duchovenské službě	30
2.4 Členství ve VDP, práva a povinnosti členů.....	31
2.5 Možnosti působení církví ve vězení – legislativa	32
2.6 Ekumena ve vězeňské duchovenské péči	33
2.7 Postřehy z penologického tisku	34
3. Sociální práce ve vězeňství	40
3.1 Oblast výkonu vazby:	41
3.2 V oblasti výkonu trestu:.....	42
3.3 Etický kodex sociálních pracovníků České republiky	43
PRAKTICKÁ ČÁST	49
4. Pastorační činnost v působení vězeňského duchovního.....	49
4.1 Cíl práce.....	49
4.2 Předpoklady	50
4.3 Průběh práce.....	50

<i>4.4 Položené otázky.....</i>	<i>50</i>
<i>4.5 Jednotlivé odpovědi od duchovních</i>	<i>51</i>
<i>4.6 Vyhodnocení.....</i>	<i>68</i>
<i>4.7 Vyhodnocení a souhrn odpovědí.....</i>	<i>68</i>
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:	75
ABSTRAKT	78
ABSTRACT	79

ÚVOD

„Láska je lepší než nenávisť, milovat je třeba nejen přátele, ale i nepřátele. Bůh je tu pro všechny – pro hodnostáře i pro laiky, pro křesťany i vyznavače jiných náboženství, pro věřící i pro ty, kteří ho dosud marně hledají.“ (*Chiara Lubichová 1920 – 2008*)

Od dětství slýcháme, co máme dělat, co je dobré, a co se dělat nemá. Všímáme si dospělých a těch, se kterými se stýkáme. Brzy rozlišujeme, zda-li člověk, se kterým přicházíme do kontaktu a který nás napomíná nebo nenapomíná, je dobrým nebo špatným vzorem. Pokrytec a falešný člověk může být těžko dobrým učitelem a vzorem.

Změna člověka je vždycky velmi obtížná. Jde tu o celkovou změnu smýšlení. S narůstajícím věkem se takový přerod děje mnohem obtížněji. Člověk si snadno zvykne na určité mantinely, ve kterých se pohybuje. Snáze se člověk naučí řídit auto, než změnit své smýšlení.

Obrácení člověka je dlouhodobý problém. Bez zázemí a pomoci (duchovní) je to věc takřka nemožná. Každý máme nějaký problém, zlozvyk a každý víme, že se ho jen těžko dokážeme zbavit. Kuřák přestane kouřit, až když mu selhává zdraví. Alkoholik se pokouší léčit, až když ztratí práci. Leckterý člověk se snaží měnit své postoje, až když se mu rozpadá rodina. Mladý člověk zase nemusí cítit zodpovědnost za druhé. Myslím, že každý by chtěl být dobrý. Měřítko jsou však individuálně odlišná. Je třeba rozlišovat, co je zlo a kde o nic nejde. Svoboda člověka je velice citlivá stránka, proto musíme vyčerpat všechny jiné možnosti, než člověku svobodu vezmeme. Ve velkých městech se člověk stává anonymnějším. Bez prostředků se snadno dostává do nesnází. Ztrácí se autorita rodičů, prarodičů, příbuzných. V menších městech a na vsích, kde se lidé dobře znají, si jsou více na očích, od každého se něco očekává a pomoc nejbližších je hmatatelná, lidé jsou spolu více v kontaktu. Velkým problémem je nezaměstnanost a chudoba.

Svoboda člověka je velmi důležitá, respektuje ji i Bůh.

Individuální mravní postoj asi nejlépe charakterizuje biblické „Nepřidáš se k většině, když páchá ničemnost“ (Ex 23,2), které vyžaduje samostatný postoj. Tento nárok tedy znamená pravý opak než společenský mrav. Člověk se nemá řídit tím, co dělají všichni, nýbrž je naopak povinen se proti tomu postavit, pokud zjistí ničemnost. Jeho jednání se má řídit kritériem, jež není v rukou společenství. V lidském smýšlení je důležitá oblast dobrého jednání, jež se tradičně nazývá etika.

Krajní možnost k obrácení člověka, (k změně jeho postojů, smýšlení) je ve vězení.

Jde o to, aby člověk uznal svou vinu a přijal trest, pak mu může být odpuštěno. Musí si být vědom své viny, nezlehčovat ji a snažit se splatit svůj dluh vůči těm, které poškodil. V rodině i v menších společenstvích je to snazší, s odpuštěním běžně počítáme. Bez odpuštění je lidské spolužití těžko možné. Promlčení viny bez jejího uznání není definitivní.

Známe však biblický příklad krále Davida. I velký hřích může být odpuštěn, když jej člověk uzná a lituje ho. Ohavnost svého činu sice nenahlédl sám, ale s pomocí proroka Nathana. Litoval ho však upřímně, proto mu bylo odpuštěno.¹

Ve své práci se chci zaměřit na představení evropských trendů ve vězeňství, úkolů vězeňské duchovní péče, sociální práce. Chci předložit poznatky duchovních.

Považuji vztahy mezi lidmi za velmi důležité. Je důležitější pomoci druhému, než získat nějaké materiální výhody. Proto jsem se rozhodl pro toto téma diplomové práce. Snažil jsem se použít veškerou mně dostupnou literaturu.

¹ Srov. SOKOL, J. *Filosofická antropologie*, 2002.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Moderní evropské trendy ve vězeňství

1.1 Úvod do problematiky

Stav ve vězení a zacházení s vězňenými lidmi bývá často velmi vzdálen proklamovanému ideálu. Realita je velmi různá, mezi jednotlivými státy světa někdy i propastně odlišná. Z médií zná český čtenář, posluchač či divák jistě velmi dobře informace např. o šokujících vězeňských poměrech v Thajsku, Rusku, či některých afrických zemích. Kvalitativně odlišná je situace v ekonomicky vyspělých demokratických státech.

Moderní vězení se snaží být efektní vězení. Úspěšně se prosazující princip účinnosti lze před odbornou a laickou veřejností prokazovat nejpřesvědčivěji, pokud provádíme seriózní a dlouhodobé výzkumy. Statisticky signifikantně nižší podíl recidivy trestné činnosti je u těch, kteří prošli terapeutickými programy ve výkonu trestu odnětí svobody, v porovnání s kontrolními skupinami neovlivňovanými v průběhu uvěznění těmito programy.²

Současně je však nutno zcela vážně brát na vědomí celoživotní zkušenosti vězeňských praktiků, kteří popisují realitu „třetinového dělení“: Přibližně třetina osob, které se poprvé ocitly ve vězení, se již nikdy do tohoto zařízení nevrátí. Naopak druhá třetina se bude vracet opakovaně. U poslední třetiny může dobře vedený výkon trestu odnětí svobody alespoň ovlivnit prodloužení doby mezi jednotlivými pobyty lidí ve věznicích.³

² Srov. *A Randomized Experiment on the Effectiveness of social Therapy in Prison. Presentation at the conference Experiments in the Field of Criminal policy.* ORTMAN, R. Germany: Universität Bielefeld, 1998.

³ Srov. GONSA, H. *Sdělení a diskuze.* In: *Zborník zo seminára o problematike väzenstva za účasti expertov Rady Európy,*

Začátek třetího milénia přináší nejen pro teorii a praxi vězeňství nové zásadní podněty, jejichž důsledky postupují jakoby v protisměru k humanizačním snahám světového společenství.⁴

1.2 Evropské vězeňství

Již v závěru devatenáctého, intenzivněji a pravidelněji pak od začátku dvacátého století se v hlavních evropských městech konaly mezinárodní penologické konference. Zejména poté, co iniciativu převzala Organizace spojených národů. Od té doby spěje vývoj nezadržitelně k vypracování pravidel jednotně regulujících vězeňskou praxi v co největším počtu zemí. V roce 1958 Hospodářská a sociální rada OSN završila toto úsilí vydáním dokumentu „Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni“ a příslušná doporučení (v plném znění na www.vscr.cz – Legislativa – Legislativa EU a OSN vztahující se k vězeňství). Zmíněná pravidla nejsou koncipována jako jediný možný model vězeňského systému pro všechny země mezinárodního společenství. Jejich poslání je v samotném názvu zvýrazněno slovem „minimální“. Jde především o to, aby se ve všech civilizovaných zemích světa dostala citlivá sféra vězeňství alespoň na úroveň akceptovatelnou z hlediska všeobecného požadavku dodržování lidských práv a mohla pak být dále rozvíjena již plně v souladu se specifickými podmínkami jednotlivých zemí.

1.3 Skandinávská inspirace

Základním principem skandinávského přístupu k trestní politice a vězeňství je požadavek (akcentovaný ještě silněji než ve zbytku Evropy), aby uvěznění bylo použito až jako ultima ratio, tj. poslední prostředek působení na pachatele

⁴ Srov. BURIÁNEK, J. Vzdáme se svobody pod tlakem rizik, *Československá psychologie*, roč. 47, 2003.

trestných činů. Zodpovědní činitelé si zde dobře uvědomují, že vězení je příliš drahé (velmi přibližně platí, že finanční náklady na vytvoření jednoho místa ve vězení odpovídají částce potřebné na výstavu rodinného domu. Financování samotného jednoho vězně je pak možno provokativně přirovnat k vyslání syna či dcery ke studiu na dobré soukromé vysoké škole). Kromě toho Skandinávci rozhodně neberou na lehkou váhu psychosociální nevýhody, či dokonce negativní účinky uvěznění. Proto soudy v těchto zemích důkladně zvažují, zda by žádoucího efektu nemohlo být dosaženo méně razantními sankcemi či opatřeními. Vedle např. probace či parole (Švédské vězení a probační služba, 1995). Jsou ve Skandinávii preferovány alternativní tresty, které způsobují pachateli trestného činu nějakou citelnou újmu, nejsou však spojeny s uvězněním. Typickými tresty tohoto druhu jsou pokuta a obecně prospěšné práce (Community Service; Gemeinnützige Arbeit). Rada Evropy podporuje co nejširší uplatňování alternativních trestů a vydává k této problematice vlastní informační materiály a doporučení. (Doporučená evropská pravidla v oblasti společenských sankcí a opatření, 1993; Alternativní opatření k trestu vězení, 1995).

Čím se řídit v úvahách o výběru optimálního trestu pro konkrétního pachatele, konkrétního trestného činu? Moderní penologie dospívá k pojmu algoritmus trestání (algoritmus je i zde chápán jako „účelně volený postup vedoucí k vyřešení všech úloh daného typu.“⁵ Jeho podstatu lze vyjádřit následovně: nebezpeční, především agresivní pachatelé nejzávažnějších trestných činů, mají být rychle a neodvratně postihováni dlouhodobým uvězněním. U pachatelů méně závažných trestných činů:

- a) jsou-li solventní: uložit peněžitý trest (pokuta)
- b) jsou-li nesolventní: aplikovat trest obecně prospěšných prací.

O peněžitém trestu se zmíním v části věnované německému vězeňství. Nyní pojednám o trestu obecně prospěšných prací, a to především v jeho souvislosti s trestem uvěznění.

⁵ Srov. KLIMEŠ, L.; *Slovník cizích slov*, 1998.

Porovnáme-li trest obecně prospěšných prací s nepodmíněným trestem odnětí svobody, pak je především třeba konstatovat, že ve vězení (zvláště při důsledné aplikaci algoritmu trestání) narůstá (a v budoucnu zřejmě ještě vzroste) koncentrace osob s výraznými poruchami chování. Je proto nutno očekávat a řešit různé konflikty, agrese, rovněž „kriminální infekci“. U trestu obecně prospěšných prací je toto nebezpečí minimální.

Vězeňské prostředí (materiální i psychosociální) zůstává i při postupující humanizaci prostředím nepřírozeným a jako takové blokuje nebo alespoň znesnadňuje proces přijetí viny a odpovědnosti za spáchané trestné činy.⁶ Standardní, přirozeně pracovní, v němž probíhá Community Service, naopak posiluje schopnost a ochotu odsouzeného převzít za své předchozí špatné jednání odpovědnost a vlastní práci je odčinit.

Ročenka Vězeňské služby České republiky 2003 (2004; viz též www.vscr.cz) uvádí, že v ČR je zaměstnáno pouhých 49 % odsouzených nacházejících se ve výkonu trestu odnětí svobody (přitom se vůbec nezmiňuje o zřejmě mizivém podílu zaměstnávaných obviněných, kteří jsou umístěni ve vazbě). Situace ve skandinávských i západoevropských zemích je sice příznivější, avšak žádoucí stoprocentní zaměstnání práceschopných odsouzených spolu s nabízením práce všem k práci způsobilým zájemcům, z řad obviněných ve vazbě. (Platí presumpce nevin, ještě neodsouzení nemají povinnost pracovat). Tak to realizuje např. rakouská Věznice Innsbruck. Není to, ale ani v tomto teritoriu plnou samozřejmostí. Tyto skutečnosti zakládají problém devastujícího vlivu nečinnosti na osobnost nepracujícího vězněného člověka. Naopak komplexní pozitivní vliv smysluplné práce, (byť v rámci trestu obecně prospěšných prací) je zcela mimo veškerou pochybnost.

Věznic málo, ale kvalitní – tak by se dal vyjádřit přístup k budování vězeňských systémů v jednotlivých skandinávských zemích.⁷ Naprosto běžné jsou věznice s malými ubytovacími kapacitami, některé jsou dokonce specializované,

⁶ Srov. ČERNÍKOVÁ, V.; Vina v lidském životě. *České vězeňství*, 2001, roč.9, č 3.

⁷ Srov. DÜNKEL, F., SNACKEN, S., Stravollzug im europäischen Vergleich: Probleme, Praxis und Perspektiven. *Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe*, 2001.

např. na treatment drogově závislých, který je určen jen pro několik desítek vězňů. Věznice jsou však vybaveny vysokým materiálním standardem a dobře připraveným personálem (poměr počtu vězňů ku počtu zaměstnanců věznice je zde až 1:1, zatímco v západoevropských zemích přibližně 2:1, ve východní části Evropy je poměr ještě méně příznivý).

Dalšími principy, na nichž je vybudován skandinávský vězeňský model, jsou normalizace, otevřenost a odpovědnost. První z nich, **princip normalizace**, je sice implicitně vyjádřen v Evropských vězeňských pravidlech (1996). Skandinávská koncepce ho však silněji akcentuje. Jedná se o požadavek přizpůsobit podmínky ve vězení podmínkám života na svobodě. Pokud je to (především z bezpečnostního hlediska) možné, bývá odsouzený umístěn do tzv. otevřeného vězení, tj. bez ohrazení a mříží. Neprojevili-li vězeň potřebnou sebekázeň a zklame důvěru takto v něj vloženou, je přeřazen do tzv. uzavřeného vězení již s přísnější ostrahou i režimem. Součástí normalizace je i úkol překonat značné nástrahy a úskalí na cestě ke společnému soužití mužů a žen, mladých i starších, zkušených a nezkušených ve vězeňských podmínkách. To ovšem předpokládá vysoce kvalifikovaný a speciálně doškolený personál, zvládající utváření a regulaci denního režimu včetně efektivního smysluplného využívání volného času vězňů. Uvězněným osobám se rovněž ponechávají občanská práva, pochopitelně s výjimkou práva svobodně se kdekoliv pohybovat. Vězňům je umožňováno (s výjimkami odůvodněnými bezpečnostními hledisky) mít na celách osobní věci a používat vlastní oblečení. Uniformy vězeňského personálu nemají vojenský ráz. Je požadována „civilní“ komunikace mezi personálem a vězni.

Princip otevřenosti žádá zkontaktovat vězeňský svět s vnějším prostředím v té míře, jak je to maximálně možné. Limitující jsou opět pouze bezpečnostní požadavky. Vězení v tradičním pojetí je totalitní institucí „pohlující“ vězně dvacet čtyři hodin denně. Vězeň zde pracuje, stravuje se, tráví veškerý volný čas, spí. Život za mřížemi je formálně silně řízený, detailně naprogramovaný, manipulující a tím ovšem také dávající vězněnému člověku falešný pocit stability a jistého bezpečí. Proto je nutno překonat vězeňský izolacionismus a tím rovněž

příspěť k přípravě na život uprostřed reálných situací a problémů extramurálního světa. Děje se tak mj. povolováním telefonů vězňům. To se však týká otevřených věznic. Ve věznicích uzavřených a zejména u osob nacházejících se ve vyšetřovací vazbě je tato možnost výrazně omezena. V České republice je od roku 2000 možnost telefonování vězňů zavedena a postupně rozšiřována – podrobnosti lze nalézt v zákonech a navazujících předpisech upravujících výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby.

Časté jsou návštěvy, umožňován je i „rozumný sexuální život“ (jednolůžkové vězeňské cely případně speciální návštěvní místnosti umožňují nerušený průběh návštěvy tohoto druhu – obdobné návštěvní místnosti jsou v českých věznicích zřizovány zatím sporadicky). Dovolené a propustky k návštěvám rodiny a přátel nejsou ničím mimořádným. Mnoho vězňů denně dochází do zaměstnání, nebo ke studiu mimo věznici (všechny uváděné instituty jsou dnes užívány i v českém vězeňství, ovšem s výrazně nižší frekvencí).

Poslední zmiňovaný, **princip zodpovědnosti**, je veden snahou zvýšit u vězňů smysl pro zodpovědnost za další průběh vlastního života. Skandinávští odborníci vytýkají tradičním vězeňským systémům (částečně i Evropským vězeňským pravidlům) paternalismus (ochranářský přístup vycházející z přesvědčení, že vězni sami nejsou schopni rozpoznat, co je pro ně správné a co ne) spojený s poskytováním „hotelových služeb“ vězňům. Takovéto přístupy nemohou dle jejich názoru přispět k tomu, aby vězeň po propuštění na svobodu byl schopen vést samostatný život. Proto omezují kritizované služby vězňům na nezbytné minimum a umožňují jim uskutečňovat svůj každodenní život zodpovědnějším způsobem. Vězňové dostávají na den určitou finanční částku, mají přitom povinnost kupovat potraviny a sami si vařit. Obdobně přijímají zodpovědnost za úklid a údržbu ubytovacích prostor, zajištění práce atd. Při řešení problémů je jim ze strany vězeňského personálu poskytována potřebná poradenská pomoc.

Zkušenosti evropských vězeňských pracovníků podporují rozvíjení přístupu charakterizovaného Evropskými vězeňskými pravidly ve směru reprezentovaném skandinávským modelem, tj. k normalizaci, otevřenosti a zodpovědnosti.

Ve vězeňských zařízeních, kde je tento moderní způsob uplatňován, je zjišťována nižší tenze, menší riziko šikanování slabších vězňů, všeobecně méně násilí. Zároveň ubývá sociální invalidizace, zlepšuje se motivace k rozumnému využití doby uvěznění. Moderní teorie a praxe vězeňství proto říká „skandinávským principům“ rozhodně ano. Současně je ale třeba varovat před extravagantnostmi. Nelze např. připustit, aby ve věznicích nastala situace, o které v začátku roku 2004 s gustom informovala i česká media: V některých dánských věznicích se neozbrojený vězeňský personál stále častěji setkával s vězni, kteří se v dokonale vybavených vězeňských posilovnách intenzivně věnují kulturistice a tím postupně mění své svaly v účinné zbraně. Integrace progresivních prvků normalizace, otevřenosti a zodpovědnosti s principem bezpečnosti je v evropském (tj také českém) vězeňství naléhavým příkazem dneška i zítřka.

1.4 Velká Británie

Typický britský tradicionalismus se na konci 20. století ve vězeňství projevil bohužel negativně, a to přetrváváním zastaralých předpisů (některých dokonce až z Viktoriánské doby). Teprve po vězeňských nepokojích a vzpourách v roce 1990 (podrobněji viz Wolfova zpráva, 1996) byly tyto předpisy novelizovány a lze konstatovat, že vězeňství Velké Británie je dnes plně v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly.⁸

Anglické věznice jsou rozděleny do pěti kategorií s různou mírou ostrahy a uzavřenosti či otevřenosti. To umožňuje diferencované umístění vězňů, zacházení s nimi podle charakteru trestného činu, chování v případném předchozím výkonu trestu odnětí svobody, i aktivity vězně při práci na sobě

⁸ Srov. MEZNÍK, J.; Výkon vězeňské služby v anglických věznicích. *České Vězeňství*, 1992, roč. 0.

samém. Progresivita současného anglického vězeňství spočívá mimo jiné v tom, že je umožňován hladký průnik mezi jednotlivými typy věznic (zařazování a přeřazování vězňů v rámci celého systému je plně v kompetenci Prison service – vězeňské služby. O převzetí této kompetence od soudů usiluje i Vězeňská služba České republiky). Většina věznic slouží jak k výkonu trestu odnětí svobody, tak i k výkonu vazby.

Vězeňská architektura u starších i moderních objektů reprezentuje navenek důstojnost, sílu a neotřesitelnost státní moci schopné chránit bezpečnost ctihodných občanů a vzbuzovat potřebnou bázeň u stávajících i potencionálních zločinců (přesně toto vyzařuje i z českých „justičních paláců“ – stavebních komplexů soudů a věznic vybudovaných na přelomu devatenáctého a dvacátého století). Koncipování vnitřních prostor vychází z tradiční anglické filosofie přiznávající každému vězni právo i povinnost samostatného bydlení. Jednomístné cely bývají prostorné, s přívodem teplé i studené vody, s okny zaručujícími dostatek světla i teplého vzduchu, s betonovými podlahami natřenými tepelně izolující barvou a s nábytkem diferenciovaným podle typu věznice (v celách určených pro nejagresivnější vězně je instalován lehký, pro personál nikoli nebezpečný nábytek z lisovaného papíru). Důraz je kladen na promyšlené, příznivě působící barevné řešení všech vězeňských interiérů – chodeb, prostorů pro společné činnosti atd. Jsou zřizovány místnosti vybavené televizí, videem, stolky s hrami, kulečníky a s vybavením na stolní tenis. Nechybí tělocvičny ani moderní posilovny.

Velký význam je přisuzován vzdělávání a profesní přípravě vězňů. K těmto účelům jsou ve věznicích budována specializovaná vzdělávací střediska s širokou nabídkou různých kurzů.

Britští vězeňští experti považují za hlavní článek vězeňského systému pozitivní přístup personálu k vězňům. Při vlastním výkonu služby jsou vězeňští pracovníci neozbrojeni, průběžně komunikují s vězni, řeší jejich žádosti a podněty, reagují na každou jejich připomínku, jednájí s nimi ve stylu fair play, přitom je nenásilně vedou k akceptování pocitu viny. To ovšem vyžaduje vysokou

profesionalitu. Proto je získávání, výběru, přípravě a vedení vězeňského personálu věnována velká pozornost. Jistě není od věci právě na tomto místě připomenout, že ve Velké Británii je vydáván kvalitní penologický časopis *Prison Service Journal*. Náš časopis *České vězeňství* obdobnou dosud uplatňovanou koncepci změnil. Od roku 2004 odborné texty doplňuje pestrou mozaikou aktualit, zajímavostí a upoutávek, evidentně cílených k získání zájmu mnohem širšího okruhu čtenářů a to jak z řad zaměstnanců Vězeňské služby České republiky, tak i mimo tuto skupinu. V minulosti přicházeli do britské vězeňské služby (obdobně jako u nás) často bývalí vojáci. V současnosti převažují zájemci z řad absolventů humanitních oborů středních a vysokých škol. I tato skutečnost může být příčinou určité diferenciaci vězeňských pracovníků. Na jednom pólu stojí tzv. „dinosauři“, odmítající jakoukoliv modernizaci a zejména humanizaci, druhou nežádoucí krajnost pak představují „optimisté“, kteří se k těmto změnám výrazně přiklánějí a prosazují je (bohužel někdy bez potřebných speciálních znalostí a zkušeností, což má svá bezpečnostní a další rizika). Problém dinosauři versus optimisté se navíc prolíná s problémem uniformování versus odborní pracovníci (rozumí se tím jistá distance a napětí mezi základními zaměstnanci, tj. strážnými a dozorci na straně jedné a vysokoškolsky vzdělanými odbornými pracovníky, např. psychology, pedagogy a dalšími na straně druhé. Uvedené se však nevyskytuje pouze v britském vězeňství. Jde o jev obecnější, postihující v určitých obdobích historického vývoje víceméně každý vězeňský systém (viz např. americká Elmira).

Pro přijetí do *Prison Service* platí přísná kritéria, a to jak pro muže, tak pro ženy. Co se týká žen, jsou zde více než v jiných zemích přijímány i pro výkon služby ve výhradně mužských věznicích, což je trend, který je možno pozorovat i v dalších zemích včetně České republiky. Je třeba jej podporovat, ale podřizovat vše tomu, aby vězeňství nepostihla tak vysoká míra feminizace, jako např. resort školství, vždyť – řečeno skandinávskou terminologií – ženy přinášejí do jinak šedivého, pochmurného vězeňského prostředí prvky normalizace, plnosti a barvitosti extramurálního života. A vše přece směřuje k opětovnému dobrému včlenění se dříve vězňených mužů do celku svobodné a demokratické společnosti.

Souhrnně je možno vyjádřit britskou vězeňskou koncepci následovně: Věznění lidé mají žít v psychosociální atmosféře relativní spokojenosti vyplývající z jejich plné zaměstnanosti náročnou smysluplnou prací a dalšími užitečnými činnostmi sledujícími jejich reintegraci. To vše musí být propojeno s dobře fungujícím monitorovacím systémem, založeným na správné komunikaci personálu s vězni, který včas signalizuje potencionální problémy a umožňuje mít stále pod kontrolou bezpečnostní situaci v každé jednotlivé věznici i ve vězeňství jako celku. „Bezpečnost především,“ říkají Angličané. Pro oblast vězeňství to platí dvojnásob.

1.5 Francie

Velkou oblibu jak u francouzské veřejnosti, tak i u soudců si rychle získal alternativní trest prospěšných prací. Centra pro obecně prospěšné práce (stejně jako probační centra) plně náleží do resortu Vězeňské správy. Pracovníci těchto center poskytují odsouzeným vykonávajícím alternativní trest právě ono nezbytné integrované poradenství, případně doprovod – zcela ve smyslu diskutovaném již v podkapitole o skandinávském vězeňství.

Francouzští vězni jsou umístováni buďto ve věznicích a vazebních věznicích klasického, tj. uzavřeného typu nebo v centres de semi-liberté, odkud dochází do zaměstnání a vracejí se večer. V prvně jmenovaných je uplatňován princip cirkulace, což znamená neustálé přemísťování vězňů mezi jednotlivými věznicemi z důvodu minimalizace utváření nežádoucích skupin schopných narušovat řádný průběh uvěznění. U nás se obdobně postupuje pouze při zacházení s některými nebezpečnými vězni. V těchto centrech de semi-liberté si své kratší tresty odpykávají pouze méně nebezpeční odsouzení. Nacházejí se tu také vězni, kteří budou v brzké době z výkonu trestu odnětí svobody propuštěni a je třeba je intenzivně připravovat na úspěšný návrat do běžného života.

Francie v posledních letech zvolila cestu výstavby nových věznic, což umožňuje postupně uzavírat zastaralá a již zcela nevyhovující vězeňská zařízení. Vývoj spěje k ubytování vězňů v jednomístných celách, přičemž nekompromisním požadavkem je vybavení každé cely WC a sprchou. Rovněž řízení vězeňského systému je pojímáno moderně (Birling, 1999; Melka, 2002; McKee, 2003). Integrovanou součástí ministerstva spravedlnosti je Ředitelství Vězeňské správy Francouzské republiky obhospodařující vězeňská zařízení v zemi s využitím regionálních řídicích center majících značné kontrolní a koordinační pravomoci. České ministerstvo spravedlnosti naproti tomu jde cestou mezičlánku ve formě Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, přičemž prvky regionálního řízení věznic a vazebních věznic jsou dosud jen velmi skromné.

Inspirativní pro české vězeňství je rovněž francouzský projekt privatizace vězeňských služeb (rozbíhající se ovšem i jinde v Evropě a mimo ni). Stát přestal být zaměstnavatelem vězeňských lékařů a zdravotního personálu. Výjimku tvoří pouze jediná vězeňská nemocnice určená pro složitější operace a dlouhodobější hospitalizace nejtěžších zločinců.⁹

1.6 Německy mluvící země

Německo, Rakousko a Švýcarsko patří bezesporu k zemím, z nichž modernizující se české vězeňství nejvíce čerpá inspirativní zkušenosti. Geografická blízkost, historicky podmíněná kulturní příbuznost a v neposlední řadě i stále poměrně rozšířená znalost němčiny vede k navazování a rozvíjení pracovních i osobních kontaktů mezi pracovníky vězeňských služeb České republiky a německy mluvících zemí.

⁹ Srov. Hála, J., *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, 2005.

„V samotném Německu je již tradičně nejdůležitějším trestem peněžní sankce, a to až v 85% všech uložených trestů.“¹⁰ Finanční trest je ovšem realizován psychosociálně, velmi citlivě adjustovaným systémem tzv. denních pokut. Věc lze vysvětlit na vymyšleném příkladu. Představme si, že se dva pachatelé dopustí přibližně stejně závažného trestného činu a je tudíž snaha je spravedlivě, tj. opět přibližně stejně přísně potrestat. Je jim tedy oběma uložena „stejná“ pokuta, totiž zaplatit např. částku ve výši padesáti denních výdělků (vzhledem k precizní německé evidenci finančních toků není zřejmě pochyb o správnosti výpočtu těchto částek). „Chudší“ odsouzený zaplatí nižší obnos, „bohatší“ vyšší – oběma ale bude způsobena přibližně stejná újma. Spravedlnosti je dosaženo.

Německy mluvící část Evropy může sloužit jako příklad přísného a přesného dodržování Evropských vězeňských pravidel. Příznačné je chování německého, rakouského a švýcarského personálu k vězňům – vysoce profesionální, standardně korektní a současně přirozeně lidské. Výborné jsou materiální podmínky těchto vězeňských systémů. Peníze jsou sice přidělovány vězeňství velkoryse, současně se ale dbá na hospodárnost. Všude vládne čistota, pořádek, organizovanost, systémovost. Ta se projevuje například ve využívání produktů vězňů: mladiství muži v rakouské věznici Gerasdorf produkují v rámci jednoho ze svých učebních oborů pekařské výrobky a dodávají je též do blízké věznice pro ženy – odtud zase do Gerasdorfu putují zelinářské produkty...

Pro české vězeňství je velmi inspirativní smysluplný denní režim, který ve vězeňských zařízeních německé jazykové oblasti vládne. Pro maximum odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody i obviněných nacházejících se ve výkonu vazby je zajišťována práce, která je v tomto směru velmi úspěšná. Celostátně je v Rakousku zaměstnanost práceschopných vězňů vysoká, přibližně osmdesátiprocentní.¹¹ Na přední místo v systému zacházení

¹⁰ BEST, P.; Evropská kriminální politika na konci 20. století. *České vězeňství*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 31–35.

¹¹ Srov. HAIDER, H. *Sborník referátů z mezinárodní konference Kroměříž 2002*.

s mladistvými a mladými vězni je kladeno vzdělání a profesní příprava (např. berlínská věznice pro mladistvé muže disponuje šestadvaceti učebními obory). Švýcarské vězeňství (a nikoli pouze ono) jde v posuzování závažnosti práce nebo vzdělávání pro reintegraci (je dokonce vhodnější hovořit v těchto souvislostech o udržení společenské integrace) vězněného člověka tak daleko, že v případech hodných individuálního zřetele umožňuje i jisté privilegované formy uvěznění, jako jsou „vězení po pracovní době“ či „vězení o víkendech nebo svátcích“. „Semi-vězeň“ tak nepřeruší své občanské zaměstnání, denně do něj z vězení dochází, citelnou újmou ale jistě je odnětí svobody realizované v jeho volném čase. Lze jen podpořit existující snahy o zavedení a rozvoj obdobných přístupů i v České republice. Třetí pilíř v zacházení s vězni představuje v německém pojetí sport.¹² Již vybudované a modernizované sportovní areály, které si v ničem nezadají s obdobnými zařízeními v mimo-vězeňském světě, jsou v řadě věznic německého regionu samozřejmostí.

Současné evropské (a tedy i české) vězeňství se v Německu může s výhodou poučit též v zacházení s vězněnými teroristy a dalšími nebezpečnými vězni. Německá praxe v tomto oboru je minimálně třicetiletá. Maxmilian Schumacher, zkušený ředitel německé věznice Stuttgart, shrnul své dlouholeté zkušenosti s jejich bezpečným vězněním do formule „Musíme u nich stále počítat se vším“.¹³ Upozorňuje současně, že nutné zaujetí právě tohoto jedině správného postoje klade ty nejvyšší požadavky na vězeňský personál, a to z hlediska kvantitativního i kvalitativního. Proto požaduje, aby s vězněnými teroristy zacházeli pouze pečlivě vybraní a speciálně k tomuto účelu připravení zaměstnanci vězeňské služby. Navíc jen po určité omezenou dobu, především proto, aby nedošlo ke snížení jejich ostražitosti. Protože tato služba je vysoce zátěžová a stále je třeba mít na paměti možné reálné ohrožení zaměstnanců i jejich rodin jak teroristy samými, tak i jejich sympatizanty mimo věznic, věnuje se takovým zaměstnancům věznic zvýšená péče proti výskytu psychosomatických a jiných

¹² Srov. Hála, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*.

¹³ SCHUMACHER, M. *Der Terrorismus aus der Sicht des Untersuchungshaftvollzugs. Schweizerische Zeitschrift für Kriminologie*, 2002.

poruch. Logickým důsledkem může být nutnost předčasného odchodu do důchodu a další kompenzační opatření, pokud tyto poruchy nastanou.

Nelze opomenout, že kriminologická a penologická témata v německy mluvících zemích již tradičně vyvolává zasvěcené, živé, někdy až vášnivé výměny myšlenek a názorů odborníků i poučené veřejnosti mající vždy na zřeteli dosažení pozitivních změn v oblasti zájmu. Svůj prostor nacházejí tyto diskuze na stránkách penologických časopisů *Zeitschrift für Schweizerische Zeitschrift für Kriminologie* (založen v roce 2002), v kterém je teorie a praxe vězeňství zatím dobře zastoupena. Bohatě jsou vydávány materiály z nejrůznějších konferencí a jiných setkání, pojednávající o aktuální problematice zacházení s vězňami pachatelů sexuálních a dalších vysoce nebezpečných trestných činů). Aktivně se v tomto směru angažují německé křesťanské církve a to jak katolická, tak evangelická (viz. např. zajímavou programovou nabídkou *Katholische Akademie Trier* – www.kath-akademie-trierer.de nebo *Evangelische Akademie Bad Boll* – www.ev-akademie-boll.de).

1.7 Česká republika

Už v době rakousko - uherské monarchie lze objevit některé hodnotné tradice české penologie reprezentované v první řadě osobností Františka Josefa Řezáče (1819 – 1897).¹⁴ Dnes zní velmi aktuálně jeho postřeh „Myšlenka o zdárnějším trestání a polepšování provinilců a zločinců“ „...aby menší provinilci a nezatvrzelí zločincové, v obcích buď ve svých aneb v cizích, před tváří občanů lepších trest svůj odbývali; a jenom zatvrzelci, způsobem přirozeným nepolepšitelní a společnosti vždy škodní, ať se do věznic, do žalářů tuhých a osamotnělých zavírají“.¹⁵ Tato myšlenka přeložena do moderního pojmosloví jednoznačně předjímá zmiňovaný algoritmus trestání a v jeho rámci alternativní tresty

¹⁴ Srov. UHLÍK, J.; F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století. *České vězeňství*, 1997 roč.5, č. 2.

¹⁵ ŘEZÁČ, F. J.; Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců. *České vězeňství*, 1995 roč.3, s. 4 – 5.

s důrazem na trest obecně prospěšných prací. Humanistická idea o nutnosti odstraňování bídy a potřebě zvyšování vzdělanosti (jak ostatně jinak v národě s tradicí Komenského) byla sice Řezáčem také vyslovena v penologických souvislostech, má však platnost širší, přinejmenším pro oblast prevence trestné činnosti.

„Nově vzniklá Československá republika převzala v roce 1918 od rozpadajícího se Rakouska-Uherska vězeňství v bídém stavu a dle svých možností započala s jeho nápravou. V meziválečném období se rychle dařilo mnoho věcí zlepšovat, hlavně v zacházení s vězni, kde se od tradice pouhého drilu a elementárního školství přešlo k výchovnému a kulturně mravnímu působení na vězně, které již mělo systémový a pragmatický charakter, např. Vězeňství v Československé republice, 1930.“¹⁶ Tento slibný vývoj byl však přerušen druhou světovou válkou.

„V poválečném období (především v padesátých letech) zaznamenalo československé vězeňství značný úpadek. Státní trestněprávní politika uplatňováním generální represe směřovala k potlačení projevu občanského principu. Sociální jevy, které se vymykaly reglementaci prováděné státem, byly uměle kriminalizovány. Trestní právo bylo zneužíváno k prosazování politických, hospodářských a jiných státních zájmů. Pachatelé trestné činnosti byli označováni za „nepřátele socialismu“ a k jejich „převýchově“ či „nápravné výchově“ sloužil nehumánní způsob výkonu trestu odnětí svobody. Vnitřní režim vězeňských zařízení byl militantní, praktikovala se tuhá kázeň, dril, izolace od vnějšího prostředí.“¹⁷

V sedmdesátých letech je možno vysledovat náznaky treatment etapy, spojené s činností Výzkumného ústavu penologického. Nadějně snahy řady výzkumníků a praktiků však byly násilně potlačeny na začátku osmdesátých let.¹⁸

¹⁶ NETÍK, K., et al.; Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, *České vězeňství*, 1998, roč.6, č. 1.

¹⁷ KARABEC, Z.; Perspektivy Vězeňské služby. *České vězeňství*, 1998, roč. 6, č.1.

¹⁸ Srov. BAJCURA, L., et al.; Periodizace dějin vězeňství po roce 1945. *České vězeňství*, 1999, roč. 7, č.11.

Po pádu totalitního režimu se uvolnil obrovský tlak na odstranění justičních nespravedlností, který spolu s netrpělivostí vězňů (v podmínkách prudkých společenských přeměn) vedl až k nepokojům a vzpourám ve věznicích. České vězeňství počátku devadesátých let bylo prostoupeno tísnivou atmosférou, spojenou s morálním a profesním rozkladem vězeňského personálu, který již nemohl aplikovat předchozí militantní, represivní praxi. Současně mnohdy nebyl schopen přijmout, zvnitřnit a aplikovat moderní penologické poznatky. Očista vězeňského personálu od zkompromitovaných a neschopných osob se tak ocitla na pořadu dne a byla provedena velmi radikálně. V letech 1990 – 1991 bylo z celkového počtu 7500 osob příslušníků tehdejšího Sboru nápravné výchovy uvolněno 1500 osob a v dalších letech personální výměna pokračovala. Postupně se utvářela Vězeňská služba České republiky (www.vscr.cz) Noví lidé přicházeli jak do základních funkcí strážných či dozorců, tak i na zvyšující se počet nově systemizovaných míst specialistů (psychologů, pedagogů a jiných profesí).

„Mezi další kroky při transformaci českého vězeňství patřilo zpracování nové koncepce, která by byla v plném souladu s mezinárodními konvencemi.“¹⁹ Proces tvorby a postupné realizace této koncepce byl a dosud je v našich podmínkách označován jako humanizace českého vězeňství. Je tím zvýrazněna snaha odlišit od totalitního režimu vývoj vězeňství v zemi, která nastoupila cestu demokratizace a plného respektování lidských práv jedince. A to i toho, který se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Stručně lze říci, že jde o uvedení českého vězeňství do souladu jak se standardními minimálními pravidly pro zacházení s vězni, tak posléze i s náročnějšími Evropskými pravidly.

Dnes lze konstatovat, že se přijatou koncepcí daří realizovat, i když rozhodně ne tím tempem, které by bylo potřebné a které předpokládali „otcové zakladatelé“ z let devadesátých. Nejde pouze o tíživý dlouhodobý nedostatek finančních prostředků na modernizaci vězeňství. Ještě podstatnější je neočekávaně tuhá setrvačnost v lidském myšlení. Bohužel velmi rychlý přerod řady českých

¹⁹ NETÍK, K., et al.; Koncepce rozvoje vězeňství v ČR. *České vězeňství*, 1998, roč.6, č. 1.

„optimistů“ v „dinosaurů“, nepochopení nezbytnosti integrace principů humanizace, bezpečnosti a účinnosti namísto jejich izolovaných akcentací podle momentálních vlivů lobbystických skupin nebo více či méně významných událostí. České vězeňství vstupuje do svobodné a vyspělé Evropy důstojně, sebevědomě a realisticky se připravuje na svoji existenci v nových podmínkách.²⁰

Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 (z roku 2004)

Některé strategické záměry již uvádí nutnost vytvoření celostátní počítačové databáze vězňů včetně informací o dosavadních způsobech zacházení s nimi. Jiné záměry se teprve koncipují. Vychází přitom zvláště z dokumentů, které v průběhu let k vězeňství vydávala a vydává Rada Evropy (jsou publikovány v časopise České vězeňství, eventuelně na internetových stránkách Vězeňské služby ČR; nutno podotknout, že rada Evropy poskytuje též separátní výtisky svých Recommendations, a to v anglickém a francouzském jazyce). Česká koncepce rozvoje vězeňství respektuje prognózy vývoje kriminality, již realizované i teprve uvažované změny trestní politiky a dopady těchto jevů na vývoj vězeňské populace (zde lze oprávněně očekávat, že při důslednějším uplatňování algoritmu trestání, bude ve věznicích stoupat podíl nebezpečných, především agresivních pachatelů nejzávažnějších trestných činů se všemi bezpečnostními i dalšími riziky z toho plynoucími). Zároveň také apeluje na řídící i řadové příslušníky a občanské pracovníky Vězeňské služby České republiky, s cílem dosáhnout jejich plné osobní angažovanosti, a to jak na tvorbě koncepce samotné, tak především na jejím úspěšném praktickém naplňování.

2. Poslání a úkoly vězeňské duchovní péče

Situace ve společnosti po událostech roku 1989 doznala markantních změn. Změny se samozřejmě dotkly také vězeňství a přinesly nové způsoby práce

²⁰ Srov. RENÖCKL, H., MACHULA, T. Zukunftsregion Südböhmen – Mitteleuropa: *Dimensionen menschenwürdiger Regionalentwicklung*.

s odsouzenými. K novým způsobům práce s odsouzenými patří možnost vstupu a vstup církví a jiných nevládních organizací do vězeňského sektoru.

Již delší dobu žijeme v pluralitní společnosti, která respektuje obě strany – nevěřící i věřící. Vstup náboženství do psychologie a penologie je zcela legitimní. Mnoho psychologických koncepcí, které byly užívány v minulosti, vycházelo z jiného pohledu na člověka, než jaký s sebou nese křesťanství. Též v rámci psychologických teorií má studium náboženství, náboženských projevů lidí a skupin své nepopiratelné místo. Bez ohledu na různost názorů na víru jako takovou se jedná o hodnoty a postoje působící na jednání jednotlivců a skupin. S odchodem čistě marxistického pohledu na svět přichází nové psychologické koncepce. Ty se nejen shodují s tradičními křesťanskými hodnotami, nebo je dokonce předpokládají. K těmto směrům patří především různé směry humanistické psychologie. Do pozice prostředku k dosažení určitého cíle se zde dostává křesťanství. Je dokonce možné úplné ztotožnění s hodnotami, které nabízí.

Křesťanství je neustále živým fenoménem. Vede mnoho skupin i jednotlivců k tomu, aby podřídili své zájmy a cíle skupině, společnosti, nebo potřebám člověka v nouzi. Právě vězni patří ke skupinám, na které se křesťanská charita zaměřuje. Schopnost nadprůměrného nasazení pro péči o odsouzené se dá předpokládat právě mezi křesťany.²¹

Ve stanovách vězeňské duchovenské péče stojí: Duchovní registrovaných církví v ČR založili občanské sdružení „Vězeňská duchovenská péče“, do kterého jsou přijímáni kvalifikovaní duchovní a laici. Tito pak se souhlasem vedení své církve a ředitele příslušné věznice navštěvují bezplatně vězně. Vězeňská duchovenská péče je otevřena pro další dobrovolné pracovníky všech církví, kteří jsou ochotni soustavně vykonávat tuto službu, (alespoň 2x měsíčně) pokud jsou ochotni se podřizovat patřičnému řádu. Nemusí se jednat nutně jen o ty,

²¹ Srov. HALMAN, L.; Křesťanský ohled na vinu, trest a odpuštění. *České Vězeňství*, 1993, roč. 1, č. 2.

kteří mají teologické vzdělání a pobírají plat duchovního. Duchovní a morální úroveň je však v každém případě nezbytnou podmínkou. (<http://www.vdpcr.eu/>)

Na začátku devadesátých let dvacátého století byla v Českých věznicích obnovena duchovní služba. Vykonávají ji pověřeni zástupci státem registrovaných církví nebo náboženské společnosti. Ti se buď stávají kaplany (a tím zaměstnanci Vězeňské služby ČR) nebo duchovní službu vykonávají jako dobrovolníci. Sdružují se ve Vězeňské duchovní péči.

Preambule stanov tohoto křesťanského sdružení pregnantně vyjadřuje poslání a obsah základních činností vězeňských duchovních, ať již přicházejí z kterékoliv církve nebo náboženské společnosti a náleží k vězeňskému personálu či nikoliv (Stanovy Vězeňské duchovenské péče schválené na mimořádné členské schůzi v Praze dne 3.6.1999, 1):

„Evangelium Ježíše Krista vybízí a vede křesťany k službě všem lidem, kteří jsou v jakékoli nouzi. K nim patří i vězňové, i když nesou sami odpovědnost za porušení zákonů. Vedeni milosrdenstvím sloužíme jim jako lidem obzvláště potřebným. Stojíme vedle nich jako stejní viníci před Bohem, kteří vědí o skutečnosti odpuštění skrze Pána Ježíše Krista. V této víře je vedeme k uznání vlastní viny, jejich břemeno jim pomáháme nést a přinášíme zvěst o Boží milosti a možnosti nového začátku“.

„Soudobé české vězeňství potřebuje důkladně rozpracovat problematiku viny, jejího přijetí odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody a promítnutí tohoto očištného aktu, především do další práce na sobě samém. Duchovní služba se svým specifickým způsobem na řešení úkolu teoreticky i prakticky podílí. Její zásluhou je, že ke spolupráci na tomto „neoraném poli“ vytrvale motivuje (např. na společných tématických seminářích, ale zejména dobrými osobními kontakty a neformální spoluprací v jednotlivých věznicích) i další partnery –

psychology, speciální pedagogy, vychovatele, a to při plném respektování jejich postojů a přístupů.“²²

Prostorem pro spolupůsobení na vězně jsou tak po otázkách viny a odpovědnosti hlavně problémy týkající se hodnot a s nimi smyslu lidské existence.²³

Pomocí vězněnému člověku nalézt hodnotný smysl života, to ve svém širším rámci s sebou přináší i naději na překonání hrozící recidivy trestné činnosti, naději na znovuzrození pro lepší příští.

2.1 Smysl duchovní služby

Vlastním smyslem duchovní služby v souladu s příslušnými právními předpisy je:

- aplikovat právo odsouzených a obviněných na svobodu náboženského vyznání
- podílet se na změnách osobnosti odsouzených ve věznicích, nebo v samostatném oddělení vazebních věznic a na duchovní službě obviněných ve vazebních věznicích, nebo ve zvláštních odděleních věznic
- být v případě zájmu ku pomoci personálu vězeňské služby.

2.2 Realizace duchovní služby

Realizace duchovní služby je převážně ve třech rovinách:

- jako profesionální služba kaplanů, t.j. zaměstnanců vězeňské služby ve funkci kaplan vězeňské služby. Tito duchovní jsou na jednotlivých věznicích v personální pravomoci ředitelů věznic a jsou přímo podřízeni zástupci ředitele.

²² BAJCURA, L. Vina a viník z pohledu vězeňského specialisty a duchovního. In *Otázka přijetí viny jako součást resocializačního procesu.*

²³ Srov. FRANKL, V. E. Dynamika a hodnoty, *Československá psychologie*, 1990.

Metodické vedení duchovní služby náleží hlavnímu kaplanovi vězeňské služby ČR, na generálním ředitelství. O zásadních otázkách, např. koncepci rozhoduje komise pro duchovní službu. V současné době je v rámci vězeňské služby deset kaplanů na plný úvazek a šestnáct kaplanů ve vedlejším pracovním poměru. Do věznic dále dochází kněží různých vyznání, kteří si nenárokují žádnou odměnu. Podmínkou služby hlavního kaplana je kromě pověření vlastní církví také souhlas Ekumenické rady církví v ČR a České biskupské konference.

- jako dobrovolná duchovní služba, organizovaná Občanským sdružením Vězeňská duchovenská péče, jež zahrnuje duchovní i laiky, kteří byli vedením svých církví pověřeni duchovenskou službou ve věznicích a vazebních věznicích ČR a v obdobných zařízeních, pečujících o adaptaci vězňů a propuštěných. K nedílným úkolům patří participace na výchovném působení na vězně směrem k uznání jejich viny, jako předpokladu možnosti nové formy života po propuštění z výkonu trestu. Dále pak posilování prevence kriminality na všech úrovních,, v tomto smyslu.

- působí prostřednictvím Ekumenické rady církví a České biskupské konference jako zpětná vazba směrem k jednotlivým církvím.

- jako duchovní služba v rámci dobrovolné pastorační činnosti církví a náboženských společností s oprávněním výkonu zvláštních práv, duchovní dochází do věznic a vazebních věznic na základě pověření svých mateřských církví po dohodě s ředitelem příslušné věznice dle zákona. Přibližný počet těchto dobrovolných pracovníků v okruhu vězeňské služby činí přibližně osmdesát osob.

Cílem duchovní služby ve vězeňské službě je nejen péče o klienty ze strany obviněných a odsouzených, ale také snaha napomoci dobrým mezilidským vztahům ve vězeňské instituci samotné. Působí jako pozitivní stimul v oblasti znovu formování osobnosti klientů a jejich přípravy pro smysluplný život na svobodě. Duchovní usilují o překonání předsudků a rozdělovacích bariér a očekávají z druhé strany podobnou odpověď. Přitom vnímají specificky českou společenskou atmosféru, tzn. že se neuzavírají snahám o sblížení různých náboženských forem, pochopitelně s výjimkou destruktivních hnutí a směrů.

Vězeňská duchovní služba patří k nejvíce povzbuzujícím a motivujícím, ale zároveň i k nejvíce deprimujícím a frustrujícím oblastem služby křesťanských nebo profesionálních pracovníků. Ten, kdo do věznice vstupuje, bývá většinou přesvědčen, že má jejím „obyvatelům“ co nabídnout. Velmi brzy se však projevuje poznání, že „oni jsou zcela jinde než já“ myšlením, uspořádáním životních hodnot, rodinným zázemím. Duchovní působení začíná vzájemným poznáváním. V přístupu ke klientům se pracovníkům duchovní služby osvědčuje biblický návod: „Jedni druhé za sebe důstojnější mějte“. V naslouchání, v rozhovoru se může stát „Člověk člověkem“. Tak je ostatním umožněno při zachování nezbytného soukromí nahlédnout do jiného, lepšího způsobu života, než jaký znají. Takto sdílet názory na všechno možné je velice užitečné.²⁴

Církev (církve), jejich působení a vliv ve společnosti vždy různě souvisel s vězením, péče o vězně či s penologií vůbec. V souvislosti s péčí o duchovní dobra vězňů to byl také již požadavek F. J. Řezáče, „aby jáhnové, kněží a biskupové týdně ano i denně do věznic přicházeli, vězňů na příčiny neštěstí jejich se doptávali a o potřeby jejich se starali.“²⁵ S tímto požadavkem musel vystoupit díky společenské situaci, která tehdy nastala. Světská moc postupně převzala od moci církevní celé zákonodárství, konkrétně ustanovování trestních zákonů a tím i celou péči o vězněné. Postupně tak došlo k určitému odcizení církve, státu a péče o duchovní potřeby vězňů. Duchovní potřeby vězňů tedy upadaly, až téměř zmizely. Mezi Řezáčovy „novátorské“ myšlenky patřila také ta, že k základní péči o vězně bezpochyby patří také působení duchovních. Stát je, podle Řezáče, povinen pečovat o vězněné a jejich tělesné potřeby, tak aby nedocházelo k tělesným ani zdravotním újmám. Církev je však také povinna péčí o vězně. Srovnává vězení s jinými ústavy, kde církev pečuje o duchovní stránku člověka, jako jsou chudobince nebo domy pro duševně choré. Podporuje

²⁴ Srov. NĚMCOVÁ, L. *Dohoda o duchovní službě*, České Budějovice, 1999, bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Hála.

²⁵ UHLÍK, J.; F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století. *České vězeňství*, 1997, roč. 5, č. 2.

spolupráci církve a státu s vizí, že tehdy bude náprava trestanců úspěšnější efektivnější.²⁶

2.3 Církev působící v duchovenské službě

„Dohoda o duchovní službě „, byla uzavřena mezi Ekumenickou radou církví, Českou biskupskou konferencí a Vězeňskou službou ČR. Domnívám se, že je vhodné uvést přehled církví, které mají podíl na duchovní péči o uvězněné. Kromě ekumenické rady církví se na této činnosti podílí i další církve a náboženské společnosti.

Členské církve ekumenické rady církví:

Apoštolská církev

Bratrská jednota baptistů

Církev bratrská

Církev československá husitská

Českobratrská církev evangelická

Evangelická církev metodistická

Evangelická církev a. v. v ČR

Jednota bratrská

Pravoslavná církev v českých zemích

Římskokatolická církev

Slezská církev evangelická augspurského vyznání

Starokatolická církev

Přidružené církve:

²⁶ Srov. UHLÍK, J.; F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století. *České vězeňství*, 1997, roč. 5, č. 2.

Armáda spásy

Pozorovatelé ekumenické rady církví:

Anglikánský sbor sv. Klimenta v Praze

Církev adventistů sedmého dne

Federace židovských náboženských obcí v ČR

2.4 Členství ve VDP, práva a povinnosti členů

„Členem VDP se může stát každá fyzická osoba starší 21 let, která souhlasí s cíli činnosti, usiluje o jejich naplňování a byla dle zákonných norem vedením své církve pověřena službou ve věznicích a obdobných zařízeních.

Podmínky členství tvoří:

- a) pověření vedením své církve;
- b) schválení výkonným výborem VDP
- c) placení členských příspěvků.

Samotné členství ve VDP nezakládá automaticky oprávnění ke vstupu do věznic a vazebních věznic VS ČR.

VV VDP může ve výjimečných případech za členy VDP přijmout i ty osoby, které sice neslouží z pověření církve přímo ve věznicích a obdobných zařízeních, ale které se jiným vhodným způsobem podílejí na činnosti vězeňské duchovenské péče, v souladu s cíli a zásadami VDP.

Nový člen je přijímán na zkušební dobu. Je mu přidělen rádce (kmostr), člen VDP (zpravidla kaplan či jiný zkušený pracovník), pokud možno z jiné církve. Ve zkušební době trvající zpravidla jeden rok je nový člen povinen zúčastnit se přípravného kurzu, či jiné formy vzdělávání dle rozhodnutí VV VDP.

Po uplynutí zkušební doby o členství rozhodne VV VDP s konečnou platností (po vyjádření nového člena, jeho kmotra, místního kaplana či koordinátora příp. dalších pracovníků VDP či VS).

Během zkušební doby platí pro nového člena stejná práva i povinnosti, jako pro všechny členy VDP s výjimkou platit členský příspěvek.

V odůvodněných případech může VV VDP udělit výjimku ze zkušební doby (např. při opakovaném členství, při vstupu do VDP po dlouhodobé osvědčené činnosti ve věznici mimo VDP a pod.).²⁷

2.5 Možnosti působení církví ve vězení – legislativa

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. v platném znění stanoví v § 20 možnosti působení církví a náboženských společností:

"Církev se může podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby zejména

- a) konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených,
- b) individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům,
- c) vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů,
- d) zajišťováním duchovní a náboženské literatury a zpěvníků,
- e) pořádáním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců,
- f) při přípravě odsouzených k jejich propuštění,
- g) dalšími vhodnými formami přispívajícími k dosažení účelu výkonu.²⁸

²⁷ Stanovy občanského sdružení vězeňská duchovenská péče. Vězeňská duchovenská péče [online]. 2007, [cit. 2008-04-15]. Dostupné na WWW: <http://www.vdpcr.eu/>

2.6 Ekumena ve vězeňské duchovenské péči

Ekumena je ve vězení velmi důležitá. Vychází z předpokladu, že cílem duchovního naplnění Kristova poslání je být oporou všem bližním bez rozdílu vyznání, i ve vězení. Neléčí si přitom (třeba nevědomě) nějaký komplex. Je nutné uvítat každou pomoc, která k tomuto cíli vede.

Otázka po odlišnostech určitých církví, může posloužit jako výchozí bod k hlubším rozhovorům. Různost křesťanských církví je tedy spíše nabídka, jak snáze najít společenství, ve kterém se bude klient cítit dobře. Společenství, které bude blízké jeho srdci a kde jeho víra bude moci dál růst. Vždy záleží na lidech v jednotlivých církvích a sborech, jak nově příchozího přijmou, zdali ho podpoří nebo odradí.

Nezanedbatelnou roli hraje také rozdílné prožívání zbožnosti. Jsou různé formy zbožnosti. Velmi často však platí, že ten kdo svou zbožnost nedává najevo, ale je pravdivý, je také věrohodný. Vždy platí, že slova se mluví a příklady táhnou. Je velmi dobře, že duchovní přístup je v rámci ekumeny.

Bylo by pohodlné, kdyby platilo tvrzení: „my jsme tou pravou a správnou církví a ostatní mají špatný přístup“. Příslušnost k takové církvi by samozřejmě zbavila člověka dalšího rozhodování. Duchovní cesta však není vymezena či ohraničena jasnými mantinely. Tato cesta je nabídkou milosti, Otcovské lásky a odpuštění, která umožňuje navázat vztah.

Každý si musí najít svoji cestu, která nemusí odpovídat mému individuálnímu pojetí. Mezi vírou a pověrou sice existuje velmi těsná hranice, ale bylo by zbytečné znejistit již na počátku „slabou víru“.²⁹

Chtěl bych uvést několik výtahů z příspěvků, z článků a časopisů týkajících se problematiky ve vězeňství.

²⁸ Právní rámec služby: Stanovy občanského sdružení vězeňská duchovenská péče. Legislativa. Vězeňská duchovenská péče. [online]. 2007, [cit. 2008-04-15]. Dostupné na WWW: <http://www.vdpcr.eu/>

²⁹ Srov. ADENSAMOVÁ, J. *Vězeňská duchovenská péče*. České Budějovice, 2001, diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Hála.

2.7 Postřehy z penologického tisku

Vězeňská duchovní služba má za sebou malé nemoci

V pražských Strašnicích se poslední lednové úterý sešla výroční členská schůze občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče (VDP). Chtělo by se říct vcelku nic mimořádného, každoroční záležitost. Přesto byla právě tato schůze svou náplní trochu jiná. Vězeňská duchovní péče je již více než desetiletá.

Vězeňská duchovní služba vznikla jako občanské sdružení v roce 1993. Jejím předsedou byl kaplan, evangelický farář Mgr. Bohdan Pivoňka. (Otevření bran věznic a působení církví se však datuje ještě dál, hned do roku 1990). Dnes sdružuje kolem dvou stovek duchovních i laických pracovníků církví, docházejících do drtivé většiny českých věznic. Své členy nepřijímá automaticky. Uchazeč o vstup musí mít doporučení vedení své církve a ještě absolvuje pohovor s výkonným výborem VDP, v němž jsou v mezích daných možností zkoumány jeho předpoklady k působení ve vězeňském prostředí. Osvědčí-li se v přímé službě déle než rok, akceptuje-li jej navíc ještě vězeňská služba a má-li pro něj místo, může se stát za jistých okolností profesionálním kaplanem.

Pravidelným hostem přispívajícím do programu členských schůzí se postupně stal první náměstek generální ředitelky VS ČR, PaedDr. Bohuslav Burkiewicz, který prohlásil, že vězeňská duchovenská péče má již za sebou dětské nemoci. Jakkoliv by se tato věta mohla zdát okrajovou, charakterizuje možná do jisté míry období, jímž vězeňští duchovní procházejí. Vzpomínám, když jsem s touto službou začínal byli faráři zahaleni jakousi podivnou mlhou. Jeden chtěl vědět co ve věznicích hledají a nabízel tezi o lovení dušiček. Druhé zajímalo, v čem mohou konkrétně pomoci. Další se ptal po jejich pravomocích. Jiný zkoumal, co si k nim může dovolit. Pak přišli první profesionální kaplani zaměstnaní v referátu duchovní služby generálního ředitelství. Zvláštní hybrid, který byl vyžádán dobou a potvrzen rozhodnutím ministryně spravedlnosti JUDr. Vlasty Parkanové. „Mohli skoro všechno a nikdo nemohl na ně.“ Toto období však netrvalo až tak dlouho. Referát duchovní služby se stal historií a kaplani byli

převedení na jednotlivé věznic, pod velení prvních zástupců ředitelů. Kaplani se postavili „čelem k masám“ zaměstnanců Vězeňské služby a zahájili nové období své existence. Obecně lze říci, že jim to příliš neuškodilo. Dostali se skutečně blíže k výkonu vazby i trestu a začali trochu více chápat konkrétní problémy své věznic. Ředitelé věznic se stali svobodnějšími a dokázali říci, co od kaplanů chtějí, v čem mohou být prospěšní a co by naopak dělat neměli, na co mají ve věznici dost jiných odborníků. V čem jsou možná ti noví zaměstnanci trochu nezastupitelní.

Kněz ve vězení má povinnost zachovávat zpovědní tajemství. Ve zpovědi jde přeci jen o něco víc. Člověk se otevírá před Bohem, odhaluje mu své nitro a přiznává spoustu věcí, které nejsou určeny jiným uším.

Základem duchovenské práce je vztah ke klientovi, klienta ke kaplanovi, k Bohu a k lidem.

Vedení vězení musí mít pochopení pro kaplany, psychology a lékaře. Někteří kaplani se svými věznicemi srostli a dostali se tak trochu mezi mlýnské kameny. Nestali se pouhými státními úředníky. Snaží se dělat naplno. Mnozí kaplani berou své poslání jako službu Bohu a věří, že jsou tam, kde mají být. Zachovat si jistou spirituální identitu je pro ně důležité. V tom se liší například od specialistů. Jistě je palčivá aktuální otázka odsouzených, kteří žádají o pomoc na nejrůznější adresy, farnosti a církevní spolky. Poznat oprávněnost je velmi obtížné. Klienti často lžou. Druhý podstatný problém představují programy zacházení, respektive, zda má být do nich zahrnuta účast klientů na duchovenských aktivitách. Účast na duchovenské činnosti je ze zákona dobrovolná, nikdo k ní nesmí být nucen.³⁰

V Českých Budějovicích mezinárodně o duši vězně

V roce 1998 byla založena mezinárodní společnost Europäisches Forum für angewandte Kriminalpolitik e. V. (EFK) se sídlem v německém Düseldorfu. Její

³⁰Srov. MITÁŠ, V.; VDP má za sebou dětské nemoci *České Vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3.

členové jsou právníci, kriminalisté, teologové, psychiatři, psychologové, sociální a charitativní pracovníci, vysokoškolští učitelé a jejich studenti.

EFK každoročně pořádá odborné konference ke kriminologickým, v posledních letech stále častěji k penologickým tématům. Jednacímí jazyky jsou němčina a francouzština. V nich jsou také vydávány i sborníky přednesených referátů.

V roce 2004 představenstvo společnosti zvolilo za místo jednání České Budějovice. Tématem konference, byla problematika duševního a duchovního života vězňů. Spolupořadatelem konference, nad níž převzal osobní záštitu hejtman Jihočeského kraje RNDr. Jan Zahradník, se vedle Biskupství českobudějovického a teologické fakulty Jihočeské univerzity stala i vězeňská služba České republiky – Vazební věznice České Budějovice.

Tématem konference, byla problematika duchovního života vězňů.

Bylo objasněno, že jde o péči o člověka a o jeho duši v celé jeho bio-psycho-socio-duchovní integritě.

Vznikají etické problémy v Evropě, vyvíjející se v procesu globalizace moderního světa. Z tohoto pohledu pak vyplynul apel na účastníky setkání ve smyslu jejich dalšího vzdělávání i přímé sociální a rehabilitační práce s klienty.

Zaujal důraz na individuální práci s vězni ve směru jejich „vyrovnání se s obětí trestného činu.“ To bylo i v následné diskusi potvrzováno jako potřebná, často přehlížená orientace v zacházení s vězňůmi i nevězňůmi provinilci. Svoji roli zde ovšem nemohou sehrát pouze duchovní. Nezbytná je spolupráce nejen psychologů, ale i dalších specialistů.

Zazněl názor pro postupný přechod k „usmiřovacímu“ výkonu spravedlnosti.

Bylo upozorněno na existující deficity v zacházení s vězňůmi cizinci a také vězni s psychickými poruchami.

Hlavní kaplan Vězeňské služby České republiky Mgr. Bohdan Pivoňka se zaměřil především na český praktické otázky zacházení s vězni ve stylu „působení na srdce a rozum“.

V Německu je již více než třicet let propagována forma zacházení s vězni. V posledních letech je věnována značná pozornost zejména vězňům odpykávajícím si trest odnětí svobody za trestné činy sexuálního charakteru. Práci odborníků (lékařů, psychologů, sociálních pracovníků, duchovních a dalších) zatěžují diskuse vedené o tomto problému.³¹

Výročí ekumenické spolupráce

Slavnostní ekumenické shromáždění k druhému výročí otevření dvou bohoslužebných prostor, které ve vazební věznici Praha-Ruzyně slouží vězňům křesťanům a muslimům, se konalo 3. května 2004 za účasti významných hostů a vybraných odsouzených. Pozvání ředitele pplk. Bc. Jana Hoffmana ke společnému zamyšlení nad významem duchovní služby pro vězně přijali nejen představitelé šesti církví, ale i ředitel Vazební věznice České Budějovice JUDr. Petr Rakovský a zástupci orgánů státní správy a samosprávy. Bohoslužebnou část shromáždění zahájil ruzyňský kaplan Daniel Pfann. Úvodní a závěrečné požehnání pronesl světící biskup pražské římskokatolické arcidiecéze Mons. Mgr. Karel Herbst, SDB, jenž četl evangelium (Mat. 11,2-6) a ve svém kázání připomněl, jaké duchovní bohatství přinesla španělskému světcí Janu z Kříže (1542-1591) zkušenost uvěznění a mystického poznání. Na téma „Hospodin mění srdce člověka“ promluvil ruzyňský kaplan P. Jiří Sejskoza (Církev řeckokatolická), žalm 127 četl kaplan Vladimír Spurný (Církev pravoslavná). O zážitky spojené s duchovní péčí o vězně se postupně podělili i další hosté. Věda už více než dva tisíce let hledá odpověď proč se člověk člověku stává nepřítelem. Odkud se to v člověku bere, že navzdory znalosti morálky a zákonů se za plného vědomí dopouští skutků, které v ostatních vyvolávají otřes a šok. Tajemství lidské duše se dotýká také vězeňská

³¹ Srov. HÁLA, J.; V Českých Budějovicích o duši vězně, *České Vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 4.

duchovenská služba. Na otázky vědy nabízí k uchopení odpovědi zprostředkované vírou.³²

Křest ve vazební věznici v Liberci

Poslední adventní středa roku 2006 zůstane ve Vazební věznici Liberec zapsána jako den prvního křtu za jejími mřížemi. Kaplan Mgr. Bohumil Baštecký, farář Českobratrské církve evangelické, udělil tuto svátost jednomu z odsouzených z oddílu věznice s ostrahu. „Trochu jsem ho tlačil, aby své rozhodnutí odložil až po propuštění, ale nakonec jsme společně došli k tomu, že ho pokřtím mezi lidmi, s nimiž jsme se přes půl roku scházeli,“ prozradil nám jeden z nejzkušenějších kaplanů Vězeňské duchovní služby.

„Boží slovo mě velmi zasáhlo. Moc lituji toho, co jsem spáchal a rád bych se stal lepším člověkem,“ řekl v krátkém proslovu ke dvaceti přítomným spoluvězňům křtěnec.

Vánoční bohoslužba byla zároveň jednou z posledních akcí Mgr. Bašteckého v Liberci. Po roce působení, které velmi ocenili nejen klienti, ale i vedení a zaměstnanci vazební věznice, odchází do Jiřic. Liberec tak zůstane bez stálého duchovního. Doufejme, že ne na dlouho.

Vina a trest, milost v životě člověka

Celo-republiková porada vězeňských kaplanů, která se konala 7. a 8. 11. 2006 v Praze Na Květnici, byla věnována především problematice viny, trestu a milosti v životě člověka.

Metodický zástupce hlavního kaplana a kaplan Věznice Stráž pod Ralskem Martin Škoda ukázal na příběhu osudového selhání izraelského krále Davida s Bat-šebou (2 Sam 11-12) a jeho vyrovnání se s důsledky tohoto selhání, jakož i na následné Boží odpovědi přímý vztah mezi vinou, trestem a milostí. Prvním hostem setkání byla paní Z. F. Každého z přítomných velmi hluboce zasáhla

³² Srov. BAJCURA, L.; Výročí ekumenické spolupráce, *České Vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3.

pokora a statečnost této ženy, která byla schopna nejen odpustit vrahovi svého muže, ale vést k pokání i svého příbuzného, který zmařil lidský život.

Dalším hostem kaplanské porady pak byl doc. ThDr Martin Prudký, děkan Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Ve velmi hutném a odborném výkladu starozákonního textu (Ex 34,1-9) poukázal na vnitřní vztah viny, trestu a milosti u Boha vůči člověku. Poslední host, bývalý vězeň, dnes obrácený křesťan P. V. z Havířova, účastníkům setkání nejprve zazpíval a potom vydal i své životní svědectví. Anabáze jeho dobrodružného života vedla přes dráhu násilníka, legionáře, vězně a zločince, který se jen neuvěřitelnou souhrou okolností nestal vrahem policisty, až po kajícího ve vězení a člověka, jenž se sám musel vyrovnávat se smrtelnou nemocí. Oba muži, nyní už jako obrácení křesťané, si v objetí dokázali vzájemně darovat a přijmout odpuštění.

Naslouchání těmto životním příběhům i vlastní zkušenosti z pastorační služby ve vězení nás vedou k poznání, jak důležitá je mediace ve vězení. Zkušenosti s tímto modelem v demokratických zemích to jen potvrzují. A kaplanská služba může v mediaci hrát nezastupitelnou úlohu.³³

Setkání Na Květnici

„U příležitosti předvánočních setkání se 19. prosince 2006 v Zotavovně VS ČR Praha Na Květnici sešli zástupci duchovních služeb v silových složkách České republiky. Za duchovní službu v armádě byli přítomni pplk. Mgr. Jan Kozler, nový hlavní kaplan AČR, a odstupující hlavní kaplan téhož rezortu plk. Mgr. P. Tomáš Holub. Ministerstvo vnitra zastupovali Mgr. P. Josef Suchár a koordinátor duchovenské péče ve složkách policie ČR (PIP) Vítězslav Vurst B.Th.Za., „domácí“ jako obvykle předsedkyně VDP Renata Balcarová a hlavní kaplan VS ČR Mgr. Bohdan Pivoňka.

Debata se soustředila na aktuální poslání duchovních služeb v prostředí povelů a povinné poslušnosti. Zdaleka nestačí soustředění na náboženskou tematiku a církevní praxi. Naše poslání je ve vnímavém pochopení žhavých

³³ BROCH, O.; Vina, trest a milost v životě člověka, *České Vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 34.

problémů současného člověka a v předložení širšího spektra, možností řešení složitých problémů životní orientace. Pochopení pro působení kaplanů v bezpečnostních sborech vyjádřili ve svých vystoupeních také genmjr. PhDr. Luděk Kula a vrchní ředitel Kabinetu generálního ředitele VS ČR plk. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.“³⁴

Není armáda jako armáda

„Není armáda jako armáda.“ O tom se mohli přesvědčit odsouzení ve Věznici Horní Slavkov při první návštěvě Armády spásy po několika letech. V doprovodu kaplana Vězeňské služby ČR zavítal 1. prosince 2006 do věznice terénní pracovník karlovarské Armády spásy. Se zaměstnanci věznice projednal nejvhodnější formy činnosti a při prohlídce věznice pohovořil s několika odsouzenými. Výsledkem byla vzájemná dohoda o tom, že Armáda spásy se zaměří při návštěvách zejména na odsouzené, kteří mají před koncem trestu, a nabídne jim pomoc po propuštění.“³⁵

3. Sociální práce ve vězeňství

Sociální práce, sociální pracovníky, oddělení výkonu vazby a trestu, ustanovuje do funkce a odvolává Rada vězeňské služby – ředitel vazební věznice nebo věznice. Sociální pracovník je podřízen Radovi vězeňské služby, vedoucímu oddělení výkonu vazby, trestu a jeho zástupci. Sociální pracovník je odborným poradcem ředitele vazební věznice, věznice v oblasti sociálně právních aspektů výkonu vazby, trestu a přechodu odsouzených do občanského života. Při plnění služebních úkolů se řídí příslušnými předpisy a při své činnosti postupuje samostatným a tvůrčím způsobem. Dále plní v oblasti tyto úkoly:

³⁴ PIVŇKA, B.; Setkání Na Květnici, *České Vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 34.

³⁵ ŠÍP, L.; Není armáda jako armáda, *České Vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 34.

3.1 Oblast výkonu vazby:

- poskytuje sociální poradenství v rámci zřízených sociálně právních poraden
- spolupracuje se sociálním kurátorem příslušného okresního úřadu, nebo kurátorem pro mládež, při odstraňování obtížné sociální situace obviněných a jejich rodin
- u mladistvých obviněných si v součinnosti se speciálním pedagogem vždy vyžádá opis zprávy orgánu péče o mládež, s nímž je v kontaktu
- v rámci realizace návštěv získává a upřesňuje poznatky o sociální situaci obviněných a podílí se na řešení vzniklých rodinných problémů
- podílí se na eventuelním zařazování obviněných do práce, u obviněných se závažnými sociálními problémy vypracovává sociální anamnézu a doporučuje příslušná opatření
- prováděním pohovorů se podílí na snižování tenze obviněných a z ní vyplývajících negativních následků
- spolupracuje s vrchními dozorci při zpracovávání hodnocení na dožádání orgánů činných v trestním řízení, zvláště u problémových jedinců
- navazuje kontakty s občanskými a církevními iniciativami. Jejich sociální programy mají význam z hlediska preventivního či rehabilitačního.
- spolupracuje se zařízeními ústavní a ochranné výchovy, zdravotnickými a školskými zařízeními, úřady práce, popř. charitativními organizacemi
- u mladistvých obviněných vypracovává sociální anamnézy
- osobně vede nejméně jednu pravidelnou aktivitu programu zacházení s mladistvými, zpravidla z oblasti skupinové sociální práce

3.2 V oblasti výkonu trestu:

- podílí se na zpracování návrhu koncepce zacházení, vnitřní diferenciaci a skladby programů zacházení
- vypracovává sociální anamnézy a diagnózy svěřených odsouzených a individuální socio-terapeutický plán, v příslušné části komplexní zprávy o odsouzeném
- zpracovává společně s ostatními specialisty a vychovateli konkrétní programy zacházení svěřených jednotlivých odsouzených, podílí se na vyhodnocení jejich účinnosti, v oblasti své odbornosti navrhuje jejich změny. Přitom podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení.
- osobně vede nejméně jednu průběžnou aktivitu programu zacházení, zejména v oblasti skupinového sociálního poradenství a v oblastech zájmových aktivit vedoucích k získání sociálních dovedností odsouzených
- v oblasti své odbornosti se podílí na metodickém vedení vychovatelů
- poskytuje samotné sociálně právní poradenství, provádí výchovnou, poradenskou a metodickou činnost
- má v rámci kontinuální sociální práce přímé pracovní kontakty s potřebnými orgány státní správy, církevními, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími a to jak v místě věznice, tak i v místě trvalého pobytu odsouzených
- navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami odsouzených, podílí se na řešení jejich sociálních problémů
- podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, přemísťování odsouzených, povolování volného pohybu mimo věznici, též se podílí na zpracování hodnocení odsouzených

- připravuje podklady ke zpracování oznámení o nadcházejícím propuštění odsouzeného z výkonu trestu, podává návrh výše sociální výpomoci při výstupu odsouzeného z VTOS
- shromažďuje, třídí, analyzuje a navrhuje využití pozitivních zkušeností ze své práce, podílí se na zpracování souhrnných statistických údajů o sociální práci odsouzených podle potřeb vězeňské služby ČR
- vede potřebnou písemnou dokumentaci o sociální práci jím poskytované a ukládá ji tak, aby k informacím neměly přístup nepovolané osoby
- spolupodílí se na zjišťování násilí a ponižování lidské důstojnosti mezi odsouzenými. Na základě rozboru těchto sociálně patologických jevů, navrhuje účinná opatření vedoucí k nápravě, prevenci a eliminaci

Sociální pracovník věznice, vazební věznice se dále zaměřuje zejména na:

- provádění rozborové činnosti v rámci své působnosti
- soustavné sebevzdělávání a zvyšování si odborné znalosti, účastní se odborných seminářů, porad, konferencí³⁶

3.3 Etický kodex sociálních pracovníků České republiky

Etické zásady

„Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v **dokumentech relevantních pro praxi** sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů, a v **dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách**. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí.

³⁶ Srov. NĚMCOVÁ, L. *Dohoda o duchovní službě*, České Budějovice, 1999, bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Hála.

Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

Sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v takové míře, aby současně nedocházelo k omezení stejného práva druhých osob.

Sociální pracovník pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám a sdružení občanů svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich rozvoji, a při řešení konfliktů jednotlivců se společnostmi a jejich následků.

Sociální pracovník dává přednost profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby poskytuje na nejvyšší odborné úrovni.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka

Ve vztahu ke klientovi

Sociální pracovník podporuje své klienty k vědomí vlastní odpovědnosti.

Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů.

Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům.

Sociální pracovník jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity, společenského, přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka.

Sociální pracovník se zaměřuje na silné stránky jednotlivců, skupin a komunit. Podporuje jejich zmocnění.

Chrání klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty. Informuje ho o jejich potřebnosti a použití. Žádnou informaci o klientovi neposkytne bez jeho souhlasu. Výjimkou jsou osoby, které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (zejména nezletilé

děti) nebo tehdy, kdy jsou ohroženy další osoby. V případech, kde je to v souladu s platnými právními předpisy, umožňuje účastníkům řízení nahlížet do spisů, které se řízení týkají.

Sociální pracovník podporuje klienty při využívání všech služeb a dávek sociálního zabezpečení, na které mají nárok, a to nejen od instituce, ve které jsou zaměstnáni, ale i ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Podporuje klienta při řešení problémů týkajících se dalších sfér jeho života.

Sociální pracovník podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů.

Sociální pracovník je si vědom svých odborných a profesních omezení. Pokud s klientem nemůže sám pracovat, předá mu informace o dalších formách pomoci. Sociální pracovník jedná s osobami, které používají jejich služby (klienty) s účastí, empatií a péčí.

Ve vztahu ke svému zaměstnavateli

Sociální pracovník odpovědně plní své povinnosti vyplývající ze závazku ke svému zaměstnavateli.

V zaměstnavatelské organizaci spolupůsobí při vytváření takových podmínek, které umožní sociálním pracovníkům v ní zaměstnaným přijmout a uplatňovat závazky vyplývající z tohoto kodexu.

Snaží se ovlivňovat sociální politiku, pracovní postupy a jejich praktické uplatňování ve své zaměstnavatelské organizaci s ohledem na co nejvyšší úroveň služeb poskytovaných klientům.

Ve vztahu ke kolegům

Sociální pracovník respektuje znalosti a zkušenosti svých kolegů a ostatních odborných pracovníků. Vyhledává a rozšiřuje spolupráci s nimi a tím zvyšuje kvalitu poskytovaných sociálních služeb.

Respektuje rozdíly v názorech a praktické činnosti kolegů a ostatních odborných a dobrovolných pracovníků. Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě vhodným způsobem.

Sociální pracovník iniciuje a zapojuje se do diskusí týkajících se etiky se svými kolegy a zaměstnavateli. Je zodpovědný za to, že jeho rozhodnutí budou eticky podložena.

Ve vztahu ke svému povolání a odbornosti

Sociální pracovník dbá na udržení a zvyšování prestiže svého povolání.

Neustále se snaží o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.

Působí na to, aby odbornou sociální práci prováděl vždy kvalifikovaný pracovník s odpovídajícím vzděláním.

Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání a výcvik, což je základ pro udržení stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy.

Pro svůj odborný růst využívá znalosti a dovednosti svých kolegů a jiných odborníků, naopak své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.

Sociální pracovník spolupracuje se školami sociální práce, aby podpořil studenty sociální práce při získávání kvalitního praktického výcviku a aktuální praktické znalosti.

Ve vztahu ke společnosti

Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na případy porušování zákonů a oprávněných zájmů občanů.

Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v politice mezinárodní.

Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.

Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života pro všechny osoby, a to se zvláštním zřetelem ke znevýhodněným a postiženým jedincům a skupinám.

Sociální pracovník působí na zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.

Sociální pracovník je zodpovědný za své jednání vůči osobám, se kterými pracuje, vůči kolegům, zaměstnavatelům, profesní organizaci. Vzhledem k zákonným ustanovením, tyto odpovědnosti mohou být ve vzájemném konfliktu.

Etické problémové okruhy

Tyto problémové okruhy by měly být rozpracovány v rozšířeném kodexu, který by byl zaměřen na specifika sociální práce v různých oblastech.

Sociální práce s jednotlivcem, rodinami, skupinami, komunitami a organizacemi vytváří pro sociálního pracovníka situace, ve kterých musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale i eticky rozhodovat. Sociální pracovník eticky uvažuje při sociálním šetření, sběru informací, jednáních a při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických opatřeních a administrativně správních postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledků na klientův život.

Základní etické problémy jsou:

- kdy vstupovat či zasahovat do života občana a jeho rodiny, skupiny či obce (např. z hlediska prevence či sociální terapie společensky nežádoucí situace),
- kterým sociálním případům dát přednost a věnovat čas na dlouhodobé sociálně výchovné působení, kolik pomoci a péče poskytnout, aby stimulovaly klienta ke změně postojů a k odpovědnému jednání

a nevedly k jejich zneužití, - kdy přestat se sociální terapií a poskytováním služeb a dávek sociální pomoci

Další problémové okruhy,

kteřé se občas vyskytují a vyžadují etické hodnocení a rozhodování vyplývají z následujících situací, kdy lojalita sociálního pracovníka s klientem se dostane do střetu zájmů. Při konfliktu zájmu samotného sociálního pracovníka se zájmem klienta, při konfliktu klienta a jiného občana, při konfliktu mezi institucí či organizací a skupinou klientů, při konfliktu zájmu klientů a ostatní společností, při konfliktu mezi zaměstnavatelem a jeho sociálními pracovníky.

Sociální pracovník má ve své náplni roli pracovníka,

kteřý klientům pomáhá a současně má klienty kontrolovat. Vztahy mezi těmito protichůdnými aspekty sociální práce vyžadují, aby si sociální pracovníci vyjasnili etické důsledky kontrolní role a do jaké míry je tato role přijatelná z hlediska základních hodnot sociální práce.

Postupy při řešení etických problémů

1. Závažné etické problémy budou probírány a řešeny ve skupinách pracovníků v rámci Společnosti sociálních pracovníků ČR (dále jen Společnost). Sociální pracovník má mít možnost: diskutovat, zvažovat a analyzovat tyto problémy ve spolupráci s kolegy a dalšími odborníky, eventuelně i za účasti stran, kteřých se týkají.
2. Společnost může doplnit a přizpůsobit etické zásady pro ty oblasti terénní sociální práce, kde jsou etické problémy komplikované a závažné.
3. Na základě tohoto kodexu je úkolem Společnosti pomáhat jednotlivým sociálním pracovníkům analyzovat a pomáhat řešit jednotlivé problémy.³⁷

³⁷ Srov. Etický kodex sociálních pracovníků: Společnost sociálních pracovníků České republiky. [online]. 2006 , [cit. 2008-04-15]. Dostupné na WWW: <http://sspcr.unas.cz/?q=node/13>

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Pastorační činnost v působení vězeňského duchovního.

Na práci ve vězení můžeme mít různé pohledy. Pohledy vězňů, pohledy vězňů, pohledy příbuzných vězňů. Všechny tyto pohledy nám mohou život ve vězení, změnu života a nápravu ukázat v různém světle. Čím víc pohledů, tím lépe.

Za důležité a pravdivé považuji svědectví lidí, kteří ve věznicích pomáhají, kteří vězně navštěvují, mají s nimi přímý kontakt. Pro svou práci jsem oslovil několik lidí pracujících ve vězeňské duchovní službě. Oslovení duchovní patří k různým církvím.

4.1 Cíl práce

Cílem výzkumu bylo získání informací o smyslu práce, zjištění motivace k práci ve vězeňské duchovenské péči. Dále jsem se pokusil vymezit rozdílnost mezi prací ve vězeňské duchovenské péči a běžnou farní pastorcí.

Zaměřil jsem se i na problémy s klienty, respektive na to, jestli ze strany klientů dochází k pokusům zneužívání pomoci duchovních. Zajímal jsem se o to, zda se vězeňští duchovní setkali po propuštění s obrácením klientů a s vedením řádného života. Práce ve vězeňství je velmi náročná, proto jsem se prostřednictvím jedné z otázek pokusil zjistit, zda je pro duchovní jejich činnost vyčerpávající a jak se s případným vyčerpáním vyrovnávají. Zda kaplani cítí, že jejich práce má smysl.

4.2 Předpoklady

Předpokládal jsem, že vězeňští duchovní jsou silné osobnosti. Práce ve vězení je bezesporu mimořádná. Věznice v povědomí lidí jen těžko mohou vzbuzovat pozitivní nálady. Vím, že kdo dělá dobré skutky, se s nimi obvykle nechlubí. Jsem proto vděčný těm, kteří se semnou o své zážitky podělili.

Respondenti byli vstřícní a otevření. Někteří odpovídali stručně jiní se naopak rozepsali. Můj výzkum je aplikovaný. Jsou to odpovědi na otázky, které podle mne mají bezprostřední význam pro praxi. Ve své práci jsem se snažil zjistit problémy duchovních, působících ve vězeňské duchovenské péči.

4.3 Průběh práce

Při volbě otázek jsem se orientoval na problematiku ve vězeňství. Průzkum jsem prováděl ve všech věznicích v České republice. Kontaktoval jsem třicet vězeňských duchovních prostřednictvím elektronické pošty a telefonu. Záměrně jsem zvolil vyšší počet adresátů. Předpokládal jsem, že mnoho duchovních je zaneprázdněno a na odpověď nemají čas. Po odeslání emailů jsem mluvil s jednotlivými duchovními ještě telefonicky. Někteří duchovní mi odpověděli v průběhu telefonního rozhovoru a někteří mi odepsali elektronickou poštou. Po obdržení emailů a přepsání rozhovorů, jsem získané informace zpracoval a s jejich laskavým souhlasem uveřejňuji ve své práci.

Ve vězeňské duchovní službě převážně pracují muži. Podařilo se mi získat odpovědi i od dvou žen. Celkem jsem získal odpověď od dvanácti duchovních.

4.4 Položené otázky

- 1) Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?

- 2) Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?
- 3) Všiml(a) jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?
- 4) Stalo se Vám, že jste se setkal(a) s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?
- 5) Cítíte se vyčerpaný(á) ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal(a)?
- 6) Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?

4.5 Jednotlivé odpovědi od duchovních

Pan Mgr. **Daniel Blažek**, Brno, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní českobratrské církve evangelické.

- 1) **Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Protože mi "standardní" farní pastorační práce nestačila, často ji členové sboru přijímají poněkud formálně a hlubší příliš nevyhledávají. Ve vězení jsem našel možnosti pastorační práce hlubší, aniž jsem to dopředu vlastně příliš tušil.

- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Viz výše. Rovněž mi vyhovuje větší oddělenost pastorační práce ve vězení od ostatního života, na faře se toho občas míchá soukromí a práce.

- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Zažívám ji v praxi podstatně méně, než jaká se běžně předpokládá a o jaké se mluví.

- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano. Těžko ovšem říci, že takoví mají vyhráno na věky.

- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Po několika málo letech nevidím k pocitu vyčerpání důvod. Pracuji také jen na menší úvazek, což pomáhá.

- 6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Není práce bez problémů. Pokud mi pastorační nekazí nadřazení, jsem spokojen i přesvědčen o smyslu práce.

Pan Miloš František Převrátíl, Praha-Pankrác, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní římskokatolické církve

- 1) **Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Mám vztah k lidem na okraji a těm, které druzí odmítají.

- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastorační?**

Více polarizované vědomí hříšník-ospravedlněný z milosti.

- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Přijde-li se někdo relaxovat, považuji to za legitimní, chce-li nějaké jiné úsluhy než mohu nebo chci poskytovat (to se někdy stane), snadno vyjasním svůj postoj.

- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Pokud je konverzí i nové odhodlání člověka již dříve věřícího, pak ano.

- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Nejtěžší je pro mne nést s lidmi jejich bezmoc, vyčerpaný z toho nejsem.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Ano.

Pan Mgr. **Jan Machala, Hradec Králové** kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní českobratrské církve evangelické

1) **Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Na tuto otázku nelze odpovědět v pár lapidárních větách. Celkově snad-každý člověk má naději, Bůh si často vybíral za svědky lidi, kteří měli nějaký škráloup, Ježíš nepřicházel mezi lidi bezesbytku dokonalé s ideálním morálním profilem, ale mezi hříšníky. Také já jsem si plně vědom svých lidských selhání, dokázal jsem sama sebe přijmout jako hříšníka a znám sílu milosti Boží.

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Rozdílnost je velmi výrazná. S překvapením jsem zjistil, že ve vězení je mnohem větší a upřímnější zájem o setkání a pohovor s duchovním, než u "spořádaných" věřících. V rámci farní pastorace konverguje služba k jakémusi až podbízení, do něhož je farář tlačěn komplexem představ farní obce a prostředí, v němž farnost existuje. Na druhé straně ale pastorace v rodinách řadu lidí obtěžuje, protože v sobě zákonitě nese aspekt Božího nároku a tedy i nějakých požadavků (základního - účastnit se života sboru). V rámci VS však klienti reagují vstřícně, duchovenská služba jim přináší přinejmenším jiné informační podněty a lidské jednání, kde mohou prožít svoji lidskou cenu a důstojnost jako lidské bytosti (to je ve vězení deviza, jejíž deficit věřící lidé na svobodě nepociťují). Boží slovo pak přináší naději a posilu, to si troufám tvrdit na základě reakcí klientů.

3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Ojedinele. Jeden Róm mě žádal: „půjčil byste mi dvě stovky?“ Ale byla to klasická zkouška, co si může dovolit a co mu projde. Pochopitelně

nedostal nic, jeho důvody byly od A do Z vymyšlené. Co je to "relaxační zneužívání"? Pokud má někdo zájem setkat se s duchovním, jeho motivy nijak neposuzuji. Je to signál, že ten člověk něco potřebuje a konám svoji práci poctivě. Je to příležitost, jak na něho působit. Potom mi zpravidla sám „dohodí“ další klienty. Mým primárním cílem není „udělat“ z vězňů věřící lidi, ale použít nástrojů, které mám jako duchovní k nápravě ve smyslu účelu „nápravně výchovného zařízení“. Předpokládat nějaký výsledek je naivní. Každý má svobodnou vůli a onen výsledek není závislý jen na mém působení, ale také na tom, co do toho vloží klient. I pro něho je to příležitost.

- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano, setkal jsem se s takovými lidmi.

- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Necítím se vyčerpaný, naopak cítím, že mě lidé potřebují. Vyčerpaný se cítím v rámci sborové pastorace ve farnosti.

- 6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Nemám v rámci pastorace ve věznici problémy a práce má smysl.

Pan Mgr. **Jaroslav Šásek**, Kynšperk, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní římskokatolická církev.

- 1) **Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Šlo o rozhodnutí mého biskupa. Ve VDP dobrovolně docházím do 2 vězení 6 roků. Již v době totality jsem měl kontakt s některými odsouzenými – dopisy, soudy atd.

- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Rozdílnost jistě je, obojí však konám se stejnou chutí, těžko to popsat.

- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Říkali mi, že nemám říkat „klienti“, nýbrž „odsouzení“. Finančně si mne nikdo nedovolí zatím zneužít, jsou pokusy o sehnání věcí, rozhovory o věcech, které se nakonec týkají nějaké podivné pomoci, sem tam provokace, (když mi někdo nenápadně ukáže mobil apod.) různě chce asi polovina vězňů.

- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

V mém působení mám těchto zážitků více, než je běžné. Ti, které jsem křtil a mám s nimi kontakt, žijí řádně. Bohu díky.

- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Vyčerpaný jsem se nikdy necítil. Daleko více, než mne fascinovalo zlo (které jsem znal jako zpovědník venku – mnohdy ještě více), mne fascinuje Boží dobrota ...

Pan **Vladislav Szkandera**, Karviná, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní slezské církve evangelické a.v..

- 1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Jsem přesvědčen, že každý člověk má právo slyšet zvěst o spasení a je člověkem potřebným, ať už se jím stal z přičinění vlastního nebo svého; mám blízko ke kontroverzním lidem;

- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Většinou jsou to lidé jiné sociální vrstvy; práce s lidmi ve vězení a na svobodě je dána také klimatem, ve kterém se realizuje – rozdíl si uvědomuji velice výrazně

- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Pojem zneužívání bych asi nepoužíval - spíš jde o využití situace, která nastala a úhlu pohledu, ze kterého se člověk dívá, dokážu se vcítit

do pozice vězňů a necítím se nikterak zneužíván, přestože mnohdy motivy jsou různé.

- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano, znám více takových lidí.

- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Ano, dobře se navečeřím:-), pokud bych to měl brát „více duchovně“, pak jejich problémy přenáším v modlitbě na Ježíše Krista, ve smyslu slov: jedni druhých břemena nese a všechnu svou starost uvrhněte na něj, protože jemu na vás záleží.

- 6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Ano, žádná práce není bez problémů a dobré ovoce dozrává někdy velice těžce:-).

Pan **Luděk Šíp**, Pardubice, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní bratrské jednoty baptistů

- 1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Představitelé církve mě oslovili s touto nabídkou.

- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Značně. Zásadně odlišná skupina „klientů“.

- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Ano.

- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano.

- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Někdy ano. Za použití relaxačních metod a službou v církvi.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Ano, byť tento „pocit“ není stálý a smysl musím někdy obtížně nacházet.

Pan **Jan Kočnar**, Heřmanice, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní církve bratrské

1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Nejsem teolog ani kazatel, pouze starším sboru. Chtěl jsem na plný úvazek duchovně sloužit a naskytila se mi tato možnost. S lidmi z okraje společnosti jsem pracoval již před tím a bylo mi to blízké, cítil jsem se k tomu obdarován. K práci vězeňského kaplana mě vyzval kazatel Církve bratrské v Ostravě asi před deseti lety.

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Jako starší sboru pastoračně tolik venku jako ve věznici nesloužím. Mám ale zkušenost, že obrácení vězně je jednodušší než u člověka žijícího slušně venku. A těžší je zase po obrácení pro vězně vést pak řádný způsob života.

3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Je to dost obvyklý způsob jejich uvažování.

4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano, momentálně jich mohu jmenovat pět, osobně je znám.

5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Ano, poslední dobou se mi to stává častěji než dříve. Jednoduše potřebuji větší dobu pro obnovení fyzických i psychických sil. Duchovní síly se mi obnovují rychle.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Určitě.

Paní Mgr. **Jakubalová Květa**, Rýnovice, kaplan Vězeňské duchovenské péče,
duchovní římskokatolická církev

1) **Proč jste se rozhodla pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

*Nevím, jestli jsem se sama rozhodla, řekla bych, že to bylo dlouhodobé
Boží vedení, které takto vyústilo, v konečné fázi tohoto vedení
mi to připadalo vzhledem ke styku s bývalými vězni potřebné (byla jsem
v té době tajemnicí MÚ na malém městě, také jsem vyučovala náboženství
rómské děti).*

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní
pastoraci?**

*To záleží na úhlu pohledu. Vše je nějak opravdovější, zdá se mi,
že ve vězení jde o víc – buď nový život, nebo nic. Také víra je tam jaksi
opravdovější, syrovější, bez nátěru „vzorný křesťan“, prostě taková
„spiritualita zdola“ (viz kniha A. Grüna).*

3) **Všimla jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti
(ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

*Určitě, ale Bůh má smysl pro humor a dovede to krásně využít. Také záleží
na tom, jak moc sebou necháme manipulovat. Ostatně, celý lidský život
je o účelovém jednání, tak bych to zrovna našim klientům nezazlívala.
Účelově přece i vstáváme, dýcháme, jíme...modlíme se za účelem přiblížit
se k Bohu, studujeme atd.... Někdo jde na naše setkání věřících jen
relaxovat a nezřídka tam nalezne něco, co hledal celý život. Dá mu to nový
pohled na sebe, na lidi kolem sebe, na svůj život. Problémem jsou pak
změněné podmínky na svobodě, kdy člověk snadno sahá ke starým
návykům. (Ostatně, kdo z nás ne? Jsme pohodlní, líní nebo zase příliš
akční, nemůžeme se léta zbavit jediného zlovyku... Máme jen více
předpokladů, že nepřekročíme zákon, ale jak bude naši snahu hodnotit
Bůh, to se teprve dozvíme.)*

4) **Stalo se Vám, že jste se setkala s člověkem, který ve vězení
konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano, i když je jich málo. Teď v květnu budeme mít 2. setkání „bývalých“ v Jablonci, někteří se drží opravdu dobře. Nedávno jsme přijímali jednoho takového bratra do VDP, žije v křesťanské komunitě nedaleko Plzně a chodí v doprovodu kněze na Bory.

5) **Cítíte se vyčerpaná ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnala?**

Ani ne, spíš mě to osvěžuje a dodává sílu, alespoň pokud jde o naše vězeňské společenství. Osobní rozhovory s lidmi, kteří prožívají momentálně něco těžkého ovšem vyčerpávající jsou. Obvykle to kompenzuji tím, že jdu do přírody, mám jí na štěstí kolem sebe dost. Někdy stačí po práci projít střed města a vidět něco jiného než mříže a vězeňskou šed'. Pomáhá mi vidět hezké a harmonické věci. Hodně dělá samozřejmě spojení s Bohem, hlavně každé ráno zaběhnu do vězeňské kaple před svatostánek a chvíli tam tiše klečím. Také mám vynikající kolegy z ostatních církví a dobrou spolupráci s knězi z naší farnosti.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Samozřejmě. Problémy jsou výzva – co dál, co zlepšit, co by šlo prosadit (děláme duchovní obnovy, setkání rodin, muži si vymalovali kapli, s kolegou chystáme program zaměřený na mladé vězně). Jsem osobně Pánu opravdu vděčná za toto povolání i za to, že mě nejen naplňuje, ale i živí a tak ho mohu vykonávat bez starostí o obživu a s klidem pro práci.

Pan Mgr. **Otto Broch**, Olomouc, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní římskokatolické církve (jáhen)

1) **Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Do věznice v Olomouci jsem nastoupil 1.5.1991 ze zcela zřejmých důvodů. S manželkou jsme měli 3 malé děti a já hledal práci pro obživu. Jako stavař jsem nastoupil na stavební oddělení ve věznici. Myslel jsem tak na 3 měsíce. „Něco“ mne ale v tomto prostředí silně oslovovalo-osudy lidí ve vězení. V tu dobu jsem už rok studoval dálkově teologickou fakultu v Olomouci a tak asi po necelém roce (v roce 1991 nebo zač. roku 1992),

jsem požádal generálního vikáře o pověření k pastorační práci mezi vězni.

Po jeho obdržení jsem 7 let po své práci (od r.1995 už jako vychovatel mladistvých) skoro každý den odpoledne „pastoroval“ skrze „bufety“ (výdejní okénka v celových dveřích). V roce 1997 jsem byl vysvěcen v katolické církvi na trvalého jáhna a od roku 1998 sloužím jako kaplan na plný úvazek.

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastorační práci?**

Myslím, že největší rozdílnost je v těsnějším kontaktu s lidmi, resp. s jejich utrpením a nouzí. Ve farnosti je vše více neosobní, už dané. Taky do jisté míry i zodpovědnost - nelze se ve vězení za nikoho schovávat. A především ve vězení se člověk setkává s lidmi, se kterými by venku v kontaktu nikdy neměl možnost být.

3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Každý kontakt s vězněm lze v určitém úhlu pohledu vnímat i jako manipulaci. Lidé ve vězení by téměř nikdy nešli do kostela nebo za duchovním na svobodě. Někteří svoji snahu manipulovat ani neskrývají. Ale já jsem rád za každého, kdo přichází. A je mi docela jedno, zda jde o cílenou, nebo neformulovanou manipulaci. Každé setkání je přece příležitostí tomu druhému něco sdělit, sdílet se. Časem se toto protřibí. Ti cílení manipulátoři to zpravidla zkusí jednou, ostatní jsou rádi za vlídné přijetí a slovo a vrací se, no a někteří při tom i dlouhodobě sledují své vlastní cíle. Když člověk ale zná své hranice a dodržuje pravidla, bývá jakákoliv manipulace neúčinná. Nebo alespoň eliminovaná.

4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Určitě, i když takovéto případy jsou opravdu onou pověstnou „bílou vránou“. Ale co je to řádný občanský a křesťanský život? Ti lidé mají složitou situaci, a i snaha o dobro je v těchto případech velice cenná. Nemůžeme nasazovat stejné parametry na lidi s nefungujícím sociálním

zázemím, osobnostními či psychickými dysfunkcemi, jako pro lidi, kteří nikdy takovéto problémy nemají.

5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Dělám tuto práci, službu, už 17 let, z toho 10 let jako profesionální kaplan na celý úvazek. Podle psychologického hodnocení bych už měl být 3x vyhořený. Ale stále se těším každý den do práce, každého člověka „prožívám“ a dokáží pocítit smutek, bolest i radost z druhého. Jak je to možné? Jedinou odpověď vidím v Bohu. To on dává sílu a žehná. A taky mi daroval tuto schopnost: mohu být plně soustředěný na člověka přede mnou. Když odejde, naprosto na něho zapomínám. Když odejdu po práci z věznice, okamžitě zapomínám nejen na lidi a jejich osudy, ale i na to, že v nějaké věznici vůbec pracuji. A dokud do ní opět nevstoupím, tak ji vůbec neřeším. Až mne to samotného udivuje. Naproti tomu si i po letech, když je potřeba či se člověk do vězení opět vrátí, dokáží vybavit mnoho věcí z rozhovorů, které se odehrávaly i před více roky.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Určitě. Ale nehledám a nevidím jej v nějaké úspěšnosti, nebo smysluplnosti mnou prožívané. Prostě jste po ruce lidem v nouzi a můj úkol je dát jim kus sebe a Boha. Bez Ohně v nás to nejde. A kdo posoudí co je nebo není dobré? Tak proto si s tím hlavu nelámu, to by mne určitě začala brzy bolet ☺.

Pan Mgr. **Josef Kordík** Valdice, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní římskokatolické církve

1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Byl jsem vyslán církví a poznal jsem, že se k tomu hodím.

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Snad ani rozdíl nevidím.

- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**
O drobný peněz jsem přišel, ale oproti některým jiným to nestojí za řeč. O relaxačním zneužíváním vím a snažím se to držet na uzdě. Při bohoslužbě je absolutní kázeň.
- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**
Za téměř 19 let se několik málo případů vyskytlo.
- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**
Denně chodím na procházky - venčím psa. A občas dělám důkladnou túru.
- 6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**
Docela mne to baví. Dokonce obohacuje. Skupinová diskuze nad bibli je všestranně terapeutická.

Pan **Jan Majer**, Břeclav, pastor a kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní církve adventistů sedmého dne.

- 1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**
Na začátku asi před 9 lety za mnou přišla jedna žena z farnosti, že její syn se dostal do výkonu trestu odnětí svobody. Požádala mne, zda bych mohl poskytnout pastorační péči jejímu synu přímo ve vězení. Vzpomínám si na to, jak jsem poprvé vstupoval do věznice a kladl si otázku: „Stojí to za to?“ Má to pro něho vyznám, když zklamal rodiče, manželku atd. ? A tak jsem ho začal navštěvovat jednou týdně. Asi po měsíci si mne zavolal ředitel věznice a požádal mne o to, zda bych poskytl pastorační i ostatním vězňům. Volbu odsouzených, kteří se měli setkat se mnou, jsem nechal na rozhodnutí věznice. Přicházeli a já se jim věnoval. Později se odsouzení sami hlásili na pastorační návštěvy. VDP jsem vykonával jako dobrovolník 6 let a nyní jsem zaměstnancem věznice na částečný úvazek jako kaplan VS ČR. V roli kaplana ve věznici působím 3 léta.
- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastorační?**

Je to pro mne nová zkušenost, za kterou jsem vděčný. Jeden den v týdnu pracuji jako kaplan, odcházím do zaměstnání, setkávám se nejen s odsouzenými, ale i s personálem, dozorci – komunikujeme, sdílíme se. Nejsem odtažen od problémů lidských životů. Nemám to jen zprostředkované od farníků – jaké to je v zaměstnání atd. Lépe vnímám život nejen u farníků, ale i ve světě.

3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Ve smyslu finančním rozhodně ne. Spíše oni sami byli ochotni uvolnit své fin. prostředky (vykontovat) a podpořit charitativní akce ve prospěch druhých lidí (příklad – Azylový dům pro matky s dětmi, povodně, ADRA atd.) Zneužívání činnosti – to se stává, ale mnohdy se to obrátí a řeknou : Chtěl jsem zabít čas, povykládat si – vy jste mne dostal, nebudete mi věřit, začal jsem si číst Nový zákon. (V duchu si říkám, že láska našeho pána Ježíše Krista je dostala). Po propuštění z výkonu trestu udržují se mnou kontakt, nestačím vždy hned odpovědět, ale snažím se.

4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Ano, ale nejčastěji je to u těch, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé. Ale jsou i výjimky, že změní život a není to pro ně lehké. Posílají sms, společně se modlíme přes mobil, prosím našeho Pána Ježíše, aby jim dával sílu, nevzdávali to, bojovali dál v životě. Společnost, mnohdy farnosti a sbory, nejsou vždy připravené podat ruku, podpořit, dát důvěru, dál je doprovázet dle možností každého. Jsem i v pastoračním kontaktu s rodinou odsouzeného, příbuznými – společně komunikujeme.

5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Stává se to. Snažím se nemít mesiášský komplex, že všechno vyřídím, zvládnou atd. Snažím se relaxovat, nabrat nové síly. Máme u rodičů zahradu, tam stavím chatu, obdělávám zahradu, rád poslouchám vážnou

hudbu, nebo jdeme s rodinou do přírody atd. Práce pastora ve farnosti mne naplňuje a práce kaplana ve věznici mne obohacuje.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Ano. Je potřeba někde začít. Podat ruku, doprovázet je, a milovat ty, kteří zklamali, jsou nemilovaní, prožívají opuštění. Prokázat jim Kristovu lásku.

Pan **Aleš Jaluška**, Valdice, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní církve československé husitské.

1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**

Považuji za smysluplné pomáhat lidem ve výkonu trestu, najít buď lepší smysl života nebo lepší cestu k jeho naplnění než tu, která je dovedla ke spáchání trest. činu. Lepší = více v souladu s Desaterem.

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Asi tak, jak se liší život lidí tělesně svobodných, od života lidí ve výkonu trestu. Přitom odsouzený člověkem, žijící ve výkonu trestu, může být duchovně svobodnější, než mnozí lidé, žijící mimo věznice.

3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Všichni jednáme více-méně účelově. Proč by lidé, mající před sebou jasný cíl, měli jednat jinak?

4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Neumím odpovédět: nikdy jsem neměl dost drzosti k tomu, abych posuzoval víru druhého člověka: nevím, čím jí měřit. Jsem v dlouholetém kontaktu s řadou bývalých vězňů, kteří žijí v souladu s Božím i lidským zákonem.

5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Vyčerpán ne. Unaven často ano.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Kdybych ztratil pocit smysluplnosti své práce, tak bych jí okamžitě přestal dělat. To je vše, co jsem schopen a ochoten v rámci daného rozměru sdělit.

Pan **Daniel Ženatý**, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní Českobratrské církve evangelické.

- 1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**
Věznice se nachází v katastru mé farnosti. Zajímají mě úděly lidí v mezní životní situaci.
- 2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**
Mnohem intenzivněji se jedná o vinu a odpuštění.
- 3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**
Ano, ne všichni ale někteří ano.
- 4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**
Ano, zázraky se dějí!
- 5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**
Někdy ano, vyrovnávám se těžce. Rozhovor s blízkou osobou, sport.
- 6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**
Má, i kdybych „jen“ pomohl někomu dočkat v klidu smíření večera či rána příštího dne.

Pan **Daniel Pfann, Praha**, kaplan Vězeňské duchovenské péče, duchovní Českobratrské církve evangelické

- 1) **Proč jste se rozhodl pro práci ve vězeňské duchovenské službě?**
Po nějakém čase „klasického farního faráře“ jsem chtěl poznat i jinou sféru a po určitou dobu jsem pracoval v oblasti sociální (s bezdomovci, v azylovém domě). Přes tuto sociální sféru jsem se dostal do kontaktu s trestanými lidmi a později jsem vykonával sociálně pastorační činnost ve věznicích. Tato práce mne zajímala i těšila. Nakonec jsem se rozhodl vrátit se k práci duchovenské, ale tentokrát ve vězení. Zcela odlišný

charakter duchovní služby ve vězení mi byl blízký a cítil jsem, že často mohu lidem pomoci.

2) **Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastoraci?**

Rozdílnost práce spočívá ve zcela jiném prostředí (kostel – věznice), zcela jiní lidé. Ve vězení se člověk častěji setká s lidmi takzvaně nevěřícími či hledajícími. Také ve srovnání s prací ve farním sboru je někdy vidět rychlejší reakce a také i projevy vděčnosti. V extrémní situaci vězení jde častěji více o to, „být s druhým“. Samozřejmě ve vězení je určitá „koncentrace“ lidské pokaženosti- s tím člověk do té služby jde.

Na rozdíl od církve je třeba být mnohem opatrnější, obezřetnější, ale zase je možné se setkat s větší bezprostředností.

Taková jednoduchá odlišnost – ve vězení člověku třeba třikrát i vícekrát za den někdo poděkuje, ovšem zase je nutné počítat s jistou vypočítavostí atd (být v jistém smyslu podezřívavější, ale ne tak, aby to bránilo ve službě. Jak jsem již naznačoval, zejména ve vazbě může duchovní pocítit jakou rychlejší reakci než v církvi, ale zase musí dávat mnohem větší pozor na upřímnost.

3) **Všiml jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?**

Určité tendence ke zneužívání se samozřejmě vyskytují, ale při opakovaných návštěvách klientů se buď ukáže skutečný zájem o duchovní či lidskou podporu, nebo vyjde najevo účelovost. I zde je třeba být obezřetný, ale i otevřený. Zkušený vězeňský duchovní by měl poznat, kdy jde o zneužívání a kdy o „přijímání pomoci“. Finanční či hmotný zájem lze poměrně rychle rozpoznat a eliminovat; určité formě relaxace bych se za každou cenu nebránil. Někdy může být rozhovor opravdu více lidského či relaxačního – ventilačního charakteru. To ještě nemusí nijak vadit, zejména když to vede „někam“. (Dobrym směrem.)

4) **Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?**

Setkal jsem se s takovými lidmi , nebyli to přímo moji klienti; vím o lidech, kteří po jednorázovém uvěznění vedou řádný nebo lepší život, ale méně časté je, že se stanou praktikujícími členy církve. Řekl bych, ve vězení může být něco „zaseto“, co dotyčný před tím neznal, a později to již hraje v jeho životě určitou roli – bez ohledu na vztah ke konkrétní církvi. Moje zkušenost je omezená, většinou pracuji s vazebně stíhanými, s kterými pak dále pracují kolegové ve výkonu, nebo jsou propuštěni a souzeni na svobodě, občas se ozvou (mám řadu krásných dopisů) - a děkují, ale později se ztratí z mého dohledu.

5) **Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?**

Pracuji více s obviněnými, kteří jsou na tom podstatně hůře než již odsouzení. Práce s oběma skupinami je náročná ba vyčerpávající a k tomu nemalou měrou přistupuje extrémní prostředí věznice – i pro zaměstnance. Jsou také vězni, kteří nevysávají, ale dokonce někdy i dodávají síly. Pak různé projevy vděčnosti. S únavou či vyčerpaností se vyrovnávám jednak vycházkami do přírody, návštěvami církevního společenství, ale nejvíce pro mne znamená rodina. „Když jsem s manželkou a s dětmi, na vězení alespoň trochu zapomenu“. A ovšem děti přinášejí jiné starosti. (Těž péče o matku.) K odreagování pomáhá také kultura. Od kvalitní literatury, divadla, až po rozhlasové hry a i filmy v televizi. (Sport.) Skvělé odreagování je také plavání, sauna, jízda na kole.

6) **Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?**

Necítím se natolik vyčerpan či vyhořelý, že bych pochyboval o smyslu své práce, zvláště když vím, že na mne řada klientů čeká a po návštěvě často projevují velkou vděčnost.

Určité nebezpečí pro plno úvazkového kaplana je, přílišné „srůstání“ s vězeňskou mašinerií. Ale i tomu se dá bránit – setkávání s kolegy kaplany i duchovními, kteří ve vězeňství nepracují – to je také důležitá věc. (Sdílení)

4.6 Vyhodnocení

V průběhu výzkumu a během sběru dat, jejich analýzy, jsem některé otázky nemodifikoval, ani neupřesňoval. Sběr dat a jejich analýzu jsem prováděl současně.

Podle mého názoru jsem se rozhodl, která data potřebuji upřesnit a rozšířit.

Snažil jsem se získat pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na explicitní a implicitní pravidla, která fungovala v dané oblasti.

V mém výzkumu, výsledky představují sbírku subjektivních dojmů. Získal jsem cenné informace i jiný pohled na daná témata. Počet duchovních s kterými jsem jednal, by měl zahrnout celé území České republiky. Tím jsem se snažil, zajistit objektivitu a transparentnost uvedených poznatků. Duchovní ve vězeňství pracují na odlišných místech. Každý z nich je jistě trochu jiný, jedinečný. Přestože nepřístupují k vězňům úplně shodně, mají společný cíl. Chtějí těmto lidem pomoci. Jejich práce je správná. Potvrzuje to biblický výrok: „byl jsem ve vězení a navštívili jste mě“. Oslovil jsem všechny duchovní, kteří oficiálně působí ve vězeňství.

4.7 Vyhodnocení a souhrn odpovědí

1) Proč jste se rozhodl(a) pro práci ve vězeňské duchovenské službě?

Odpovědi na první otázku jsou různé. Všichni oslovení, ať dobrovolně nebo poslání svými nadřízenými přijali toto povolání. Ve většině odpovědí vidím touhu pomoci. Je zajímavé, že v tomto těžkém prostředí je pastorační práce přijímána. Ve „svobodném“ světě pastorační práce často přijímána není a je odsouvána díky mnohým důvodům na poslední místa v žebříčcích hodnot. Krásný je kritický přístup k vlastní osobě. Vědomí vlastní nedokonalosti je jistě přitažlivější než neosobní farizejský přístup. Určitě vede k lepšímu pochopení neúspěchů vězňů. Velmi

povzbudivé je i přiznání Božího vedení při volbě povolání. Někteří duchovní ve svých odpovědích uvádějí blízkost k lidem na okraji společnosti. Je zřejmé, že duchovní jsou k této práci vybaveni schopnostmi. Za důležité pokládám nesouzení a nezavrhování vězňů, projev důvěry a naděje v Boží milosrdenství.

2) Do jaké míry cítíte rozdílnost Vaší práce ve VDP oproti běžné farní pastorači?

Práce ve vězení je jistě odlišná od práce ve farnosti na svobodě. Pastorační práce je oddělenější od ostatního života. Podmínky ve vězení jsou těžší. Přesto jsou vězňové často otevřenější a snáze přijímají pomoc. Duchovní jsou pozitivně vnímáni. Uvědomují si potřebnost své práce. Vidí, že jejich práce je smysluplná. Pociťují upřímnost vězňů, která často na svobodě není. Ve vězení není člověk naplněn tolika dojmy, je přístupnější. „farnost ve vězení“ je aktivnější. Vězení je prostředí, kde klienti reagují vstřícně. Duchovenská služba jim přináší přinejmenším jiné informační podněty a lidské jednání. Mohou si uvědomit svoji lidskou cenu a důstojnost. To je klad, který věřící lidé na svobodě nepociťují. Je smutné, že pastorační práce v rodinách často lidi obtěžuje. Nepopiratelné je, že Boží slovo přináší naději a posilu. Každý má právo setkat se s touto nadějí. O co častější bývá konverzace ve vězení, o to těžší je vytrvat později na svobodě.

3) Všiml(a) jste si ze strany klientů snahy o zneužívání Vaší činnosti (ve smyslu finanční, relaxační atd.)?

Mohlo by se předpokládat, že vězňové se v rámci svých vztahů s duchovními pokusí získat nějaké výhody a kontakty ze svobodného světa. Kdo není svobodný, jistě po svobodě touží. Duchovní vědí co mohou, co je pro vězňové důležité. Duchovní nežijí v iluzi. Plně si uvědomují s kým přicházejí do kontaktu. Vědí, že nemohou vyhovět všem přáním, že náprava vězňů není jen v jejich rukou. Překvapivý je ze strany vězňů zájem o duchovní četbu, náboženské předměty jako třeba růžence. To ukazuje, že se někteří vězňové skutečně modlí. Každý jednáme trochu účelově a ve vězení to platí zvláště. Nevíme co druhého může oslovit. Často

jakoby náhodně nalézáme něco, co jsme hledali celý život. Nacházíme to tam, kde bychom to nepředpokládali. Líbila se mi odpověď o ochotě vězňů pomoci potřebným. Ti co sami nejvíc potřebují pomoci, jsou sami ochotni pomáhat druhým. Nikdy nevíme odkud může přijít pomoc.

4) Stalo se Vám, že jste se setkal s člověkem, který ve vězení konvertoval a vedl po propuštění řádný občanský a křesťanský život?

Ano. Těžko ovšem říci, že takoví mají vyhráno na věky.

Ano, znám více takových lidí

Pokud je konverzí i nové odhodlání člověka již dříve věřícího, pak ano.

Ano, momentálně jich mohu jmenovat pět, osobně je znám.

V mém působení mám těchto zážitků více, než je běžné. Ti, které jsem křtil a mám s nimi kontakt, žijí řádně. Bohu díky.

Ano.

Ano, i když je jich málo. Ted' v květnu budeme mít 2. setkání „bývalých“ v Jablonci, někteří se drží opravdu dobře. Nedávno jsme přijímali jednoho takového bratra do VDP, žije v křesťanské komunitě nedaleko Plzně a chodí v doprovodu kněze na Bory.

Ano, ale nejčastěji je to u těch, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé. Ale jsou i výjimky, že změně život a není to pro ně lehké. Posílají sms, společně se modlíme přes mobil, prosím našeho Pána Ježíše, aby jim dával sílu, nevzdávali to, bojovali dál v životě. Společnost, mnohdy farnosti a sbory, nejsou vždy připravené podat ruku, podpořit, dát důvěru, dál je doprovázet dle možností každého. Jsem i v pastoračním kontaktu s rodinou odsouzeného, příbuznými – společně komunikujeme.

Za téměř 19 let se několik málo případů vyskytlo.

Setkal jsem se s takovými lidmi , nebyli to přímo moji klienti; vím o lidech, kteří po jednorázovém uvěznění vedou řádný nebo lepší život, ale méně časté je, že se stanou praktikujícími členy církve. Řekl bych, ve vězení může být něco „zaseto“, co dotyčný před tím neznal, a později to již hraje v jeho životě určitou roli – bez ohledu na vztah ke konkrétní církvi. Moje zkušenost je omezená,

většinou pracuji s vazebně stíhanými, s kterými pak dále pracují kolegové ve výkonu, nebo jsou propuštěni a souzeni na svobodě, občas se ozvou (mám řadu krásných dopisů) - a děkují, ale později se ztratí z mého dohledu.

Ano, zázraky se dějí!

Tyto odpovědi mluví jasně a jsou velmi povzbudivé. Asi málokdo se setkává s obráceními jakými jsou tato. Nevím jak velké je procento úspěšnosti. Je jistě dobré a posilující, pro vytrvání v další práci. Z odpovědí je zřejmé, že změna člověka je velmi obtížná. Připadá mi, že starosti každého z nás nám zamlžují pohled na potřeby druhých. Máme každý den časově rozvržený a potom nám každá změna jakoby komplikuje život. Ne, že bychom nechtěli pomoci. Přece jenom se ale spoléháme na „ty, kteří mají pomoc v náplni práce“. My chodíme přece do školy, do zaměstnání, máme své přednější úkoly v rodině a podobně. Není divu, že člověk, který se vrátí z výkonu trestu může být naším přístupem rozčarován. Možná právě náš mnohdy špatný přístup brzdí obrácení a bere potřebné iluze.

5) Cítíte se vyčerpaný ze setkání s odsouzenými, pokud ano, jak jste se s tím vyrovnal?

Na tuto otázku není jednoznačná odpověď. Záleží na citlivosti a síle každého člověka. Vysílení z této práce je fyzické i psychické. Nasazení duchovních je opravdové a vyžaduje sílu. Nejtěžší bývá nést s lidmi jejich bezmoc. Dobré je lidské problémy svěřit Bohu. Lidské síly jsou omezené. Jeden z duchovních použil tuto modlitbu: „jedni druhých břemena neste a všechnu svou starost uvrhněte na něj, protože jemu na vás záleží.“ Pro duchovní je důležité mít dobré zázemí mimo své pracoviště ve vězení. Uklidňující prostředí je často v přírodě.

6) Cítíte, že Vaše práce i za těchto problémů má smysl?

Na tuto otázku všichni oslovení dávají podobnou odpověď. Není práce bez problémů. Pokud se nepřipojí další obtíže tam, kde by být neměli, je to dobré. Práce má smysl. V těchto odpovědích není poznat obtíže, které bezesporu musí být. Každý by měl mít snahu svou práci zlepšovat. Líbí se mi i vděk za tuto práci. Prostor vězení je tak působivé, že žádný z vězeňských duchovních si nestěžuje

na svoji nesoustředěnost. Ten, kdo se ocitne za zavřenou branou, pak lépe pociťuje dar svobody. Je vidět, že jsou touto prací obohacováni jak vězni, tak duchovní.

5. Diskuse

Je těžké nesouhlasit s názory skutečných znalců prostředí vězení. Zvláště jedná-li se o osoby duchovní. Mám – li jiný názor, mám pravděpodobně i jiný úhel pohledu. Moje zkušenosti jsou úměrné k délce mého vztahu k vězeňství. Proto bych se omezil v nejasnostech spíše na další upřesňující otázky.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo seznámit se s pastorační a sociální činností ve vězeňství v České republice a Evropě.

Velmi zajímavé bylo zjištění, že lidé působící jako vězeňští duchovní, neberou své zaměstnání jen jako práci, ale i jako životní poslání a naplnění. Činnost vykonávají s velkým nasazením, někteří tuto službu vykonávají jako dobrovolní pracovníci na vlastní náklady.

Práce ve vězeňství otevírá velmi složitý problém. Trest a čas ve vězení, je člověku dán jako trest, ale i jako čas na změnu, na uznání viny, na jeho zlepšení. Je na každém, jak tento čas využije. Člověk se chce stokrát obrátit, pomáhá mu rodina, přátelé, duchovní, sociální pracovníci, psychologové a ono to jde jen velmi pomalu a s těžkostmi. Důležitá je trpělivost a uznání snahy. Velmi povzbuzující je nově zavedený svátek Janem Pavlem II., svátek „Božího milosrdenství“. Svatý Pavel spadl na zem a Bůh ho oslovil. Byl slepý a teprve po uzdravení prohlédl. Můžeme si na každého člověka udělat názor, ale nesmíme ho brát jako neměnný. Každý se přece můžeme změnit. Není dobré druhé soudit.

Žádný nejsme v pozici druhého. Samozřejmě, že špatné činy neschvalujeme. Bylo by jistě lépe špatným činům předcházet. Výchovou, dobrými zákony, lepším a pravdivějším prostředím. V dobrém prostředí je všechno snazší. Uvěznění člověka v demokratickém státě stojí velké finanční prostředky. I proto se snažíme trestným činům předcházet.

Chtěl bych, aby další lidé, (tak jako já, díky této diplomové práci) viděli, že život má smysl i za branami vězení. Každý má šanci. Zdravý, nemocný, svobodný, vězněný, každý má nějakou šanci. Ve své pozici může podat pomocnou ruku druhému. Velkým vzorem je pro mne duchovní pan František Lízna. Sám byl, nespravedlivě odsouzený a čtyřikrát vězněný za minulého režimu. Velmi dobře zná poměry a prostředí ve vězeních. Na svoji žádost se stal duchovním ve vězení Mírov. Požádal dokonce o celu, aby mohl být vězňům k dispozici dvacet čtyři hodin denně. To mu nebylo umožněno. Ubytoval se na faře v nedalekých Vyšehorkách u Mohelnice. Je držitelem ceny Františka Kriegela „Za obětavou práci s odsouzenými“ a řádu TGM „Za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva.“ Je delší dobu vážně nemocný, proto jsem ho nemohl oslovit. Znamé je jeho nasazení, osobní obětování pro druhé. Má otevřené dveře i srdce pro potřebné.

Několik postřehů a čísel

Domnívám se, že je potřebné zde uvést několik čísel týkajících se ekonomické náročnosti. Náklady na jednoho vězně jsou vyčísleny na 872 Kč na den, to znamená zhruba 26 000.- Kč měsíčně a 314 000 Kč ročně. To stojí jeden vězeň. Člověk na svobodě nestojí nic, postará se o sebe a ještě odvádí daně. Ke konci roku 2007 bylo ČR uváděno 19 307 vězněných. Jistě by se nám ulevilo, kdyby se počet vězňů snížil. Mluvit o prevenci a důvodech vedoucích ke kriminalitě a tyto věci zlepšovat však není příliš populární.

Myšlenka prevence kriminality není na pořadu. Spíše se mluví o přitvrzení a represí. Často je slyšet „nač utrácet peníze na nějaké pipláni se zločinci“, „mají se tam jako v hotelu“. Oleje do zlostného žáru přilévají některá media, když sveřepě vyhledávají takové snímky z vězeňského prostředí, kde se klienti

povalují po lavičkách a vězeňském trávníku a opalují se. Odvrácenou tvář vězení nikdo nezachytí: to je ona opuštěnost, osamění v zástupu, zoufalství z tlaku vlastních výčitek a neurvalostí spoluvězňů. Nezávidím nikomu ani hodinu z doby nuceného pobytu tam. – Nicméně: obecné je tvrzení: „zmáčknout, aby nezlobili“, kritici z většinové společnosti obvykle zapomínají na svou vlastní reakci na někdejší tlak rodičů.

Etického vědomí společnosti se snižuje. To je základní charakteristika české společnosti. Bohužel. Nejsou mravní ideály. Chybí vzory. Není se od koho učit. Na internetu se můžete naučit, jak se vyrábí bomba, nebo se sexuálně povyrazit, případně si stáhnout nějakou muziku, málokdo hledá morální kritéria. Málo který současný hrdina je morální. Ti, na něž je vidět nejvíce – a to v 21.století znamená nikoliv v kostele, ale na podiu medializace, se blýskají svou otrlostí, s níž dovedou do očí a s úsměvem popřít případně i svou vlastní existenci. Stačí, aby byli vidět. Takové absurdity platí. V prostředí poklesu etických hodnot, kdy ne všichni ví, co je pravda, kde ji hledat se těžko odůvodňuje, proč vynakládat dopředu prostředky a energie na prevenci, kde výsledky jsou pozorovatelné až za delší dobu.³⁸

Někteří lidé si zasluhují úctu. Myslím, že vězeňští duchovní mezi ně patří.

³⁸ Odbornost: Odborné texty a semináře: Hranice Humanity. Vězeňská duchovenská péče. [online]. 2007, [cit. 2008-04-15]. Dostupné na WWW: <http://www.vdpcr.eu/>

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

1. ADENSAMOVÁ, J. *Vězeňská duchovenská péče*. České Budějovice, 2001, diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Hála.
2. BAJCURA, L.; Výročí ekumenické spolupráce, *České Vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3.
3. BAJCURA, L., et al., Periodizace dějin vězeňství po roce 1945. *České vězeňství*, 1999, roč. 8, č. 11.
4. BAJCURA, L. Vina a viník z pohledu vězeňského specialisty a duchovního. In *Otázka přijetí viny jako součást resocializačního procesu. Pracovní text pro seminář Vězeňské služby ČR a Vězeňské duchovenské péče ČR*. 1999.
5. BEST, P. Evropská kriminální politika na konci 20. století. *České vězeňství*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 31 –35.
6. BROCH, O.; Vina, trest a milost v životě člověka, *České Vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 34.
7. BURIÁNEK, J. Vzdáme se svobody pod tlakem rizik? *Československá psychologie*, 2003, roč. 47, s. 319 – 332.
8. ČERNÍKOVÁ, V.; Vina v lidském životě. *České vězeňství*, 2001, roč. 8, č. 3.
9. DÜNKEL, F., SNACKEN, S. Stravollzug im europäischen Vergleich: Probleme, Praxis und Perspektiven. *Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe*, 2001.
10. FRANKL, V. E., Dynamika a hodnoty. *Československá psychologie*, 1990 roč. 34, s. 542 – 547.
11. GONSA, H. *Sdělení a diskuze*. In: *Zborník zo seminára o problematike väznenstva za účasti expertov Rady Európy*, GR ZNV, 1990.
12. HAIDER, H., *Sborník referátů z mezinárodní konference Kroměříž 2002*, Praha, Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2003.
13. HALMAN, L. Křesťanský ohled na vinu, trest a odpuštění. *České Vězeňství*, 1993, roč. 1, č. 2.

14. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86-708-05-5.
15. HÁLA, J.; V Českých Budějovicích o duši vězně, *České Vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 4.
16. KARABEC, Z.; Perspektivy Vězeňské služby. *České vězeňství*, 1998, roč. 6, č.1.
17. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*, Praha, SPN 1998. ISBN: 80-7235-272-5
18. MEZNÍK, J.; Výkon vězeňské služby v anglických věznicích. *České Vězeňství*, 1992, roč. 0.
19. MITÁŠ, V.; VDP má za sebou dětské nemoci *České Vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 3.
20. NETÍK, K., et al., Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, *České vězeňství*, 1998, roč.6, č. 1.
21. NĚMCOVÁ, L. *Dohoda o duchovní službě*, České Budějovice, 1999, bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Hála.
22. Odbornost: Odborné texty a semináře: Hranice Humanity. Vězeňská duchovenská péče. [online]. 2007, [cit. 2008-04-15]. Dostupné na WWW: <http://www.vdpcr.eu/>
23. ORTMAN, R. *A Randomized Experiment on the Effectiveness of social Therapy in Prison. Presentation at the conference Experiments in the Field of Criminal policy*. Germany: Universität Bielefeld, 1998.
24. PIVOŇKA, B.; Setkání Na Květnici, *České Vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 34.
25. Právní rámec služby: Stanovy občanského sdružení vězeňská duchovenská péče. Legislativa. Vězeňská duchovenská péče. [online]. 2007, [cit. 2008-04-15]. Dostupné na WWW: <http://www.vdpcr.eu/>
26. RENÖCKL, H., MACHULA, T. Zukunftsregion Südböhmen – Mitteleuropa: *Dimensionen menschenwürdiger Regionalentwicklung*, České Budějovice 2004. ISBN neuvedeno.
27. ŘEZÁČ, F. J.; Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců. *České vězeňství*, 1995 roč.2, s. 4 – 5.

28. SCHUMACHER, M. Der Terrorismus aus der Sicht des Untersuchungshaftvollzugs. *Schweizerische Zeitschrift für Kriminologie*, 2002.
29. SOKOL, J. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál 2002. ISBN neuvedeno.
30. ŠÍP, L.; Není armáda jako armáda, *České Vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 34.
31. UHLÍK, J.; F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století. *České vězeňství*, 1997 roč.4, č. 2.

ABSTRAKT

Švehla, P. *Pastorační a sociální činnost ve vězeňství*. České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce PhDr. Jaroslav Hála.

Diplomová práce se zabývá pastorační a sociální činností ve vězeňství. V teoretické části se zaměřuji na evropské trendy ve vězeňství v některých evropských zemích a České republice, dále posláním a úkoly vězeňské duchovní služby, konkrétně smyslem a realizací duchovní služby ve vězeňství. Přináším přehled všech církví působících ve vězeňské duchovní službě, dále možnosti působení církví ve vězení – legislativní vymezení. Popisuji ekumenický proces ve vězeňství. Popsána je také sociální práce s lidmi ve výkonu vazby, ve výkonu trestu a na závěr je popsán etický kodex sociálních pracovníků České republiky. V praktické části jsou uvedeny názory a poznatky duchovních pracujících ve vězeňské duchovenské péči.

Klíčové pojmy: pastorační sociální činnost vězeňství ekumenický proces vazba vězeňství duchovní proces názory zkušenost péče

ABSTRACT

Pastoral and Social Work in Prison Service

This thesis deals with the pastoral and social work in prison service. In the theoretical part I focus on European trends in prison service in some European countries and in the Czech Republic, on the mission and tasks of prison pastoral services, particularly the sense and practice of pastoral service in prison service. I outline all Churches working in prison pastoral service, the possibilities of their work in prison – mainly legislation. I describe the ecumenical process in prison service. The work also describes social work with people under custody or sentence, and finally the Code of Ethics of social workers in the Czech Republic.

The practical part concerns the opinions and experience of chaplains working in prison pastoral care.

Key words: pastoral social work prison service ecumenical process custody chaplains prison service ecumenical process opinions experience chaplains care